

Nr. 159, mei 2012

MOLEN
Wereld

De molen van Burum

*als vurige fakkel
ten onder*

Maandblad
over molens en
hun opvolgers
15e jaargang, nr. 5

COLOFON

Redactie & administratie:

Moerdijkstraat 39 2751 BE Moerkapelle,
Tel./fax: +31 (0)79-5931303
E-mail adres: jsbakker@molenwereld.nl

Verschijsning:

Elf maal per jaar, als regel op de eerste woensdag van de maand. Gedurende de maanden juli en augustus verschijnt één gecombineerd nummer.

Uitgave:

De 'Molenwereld' is een uitgave van de Stichting Molenwereld
Benedenrijweg 521 2987 VA Ridderkerk
Tel.: 0180-411018

Uitgever:

dhr. S.J. J. Veerman
Zwanebloem 51, 2954 NH Alblasserdam
Tel.: 06-23974997
E-mail adres: sjv@xs4all.nl

Redactie:

dhr. J.S. Bakker
Moerdijkstraat 37 2751 BE Moerkapelle,
Tel./fax 079-5931303
E-mail adres: jsbakker@molenwereld.nl

dhr. B.H.J. Mols

Provincialeweg Zuid 42, 4286 LM Almkerk,
Tel.: 06-50283248
E-mail adres: bart68@planet.nl

Advertenties:

J. Ottevanger
Molenviergang 2 2761 BK Zevenhuizen
Tel.: 0180-638180 / Fax: 0180-638179
E-mail adres: adv@molenwereld.nl

Abonnementen:

Tel.: +31 (079)-5931303 (na 18.00 uur) / Fax: +31 (079)-5931303
Nederland (€ 47,50) per jaar (incl. 6% BTW).

Overige landen Europa (€ 65,-)
Andere landen prijs op aanvraag.

De abonnementsprijs dient bij vooruitbetaling te worden voldaan.

Abonnementen kunnen op ieder gewenst moment ingaan en worden automatisch verlengd tenzij een abonnement uiterlijk 1 december van het lopende abonnementsjaar schriftelijk wordt opgezegd.

De in het lopende abonnementsjaar (van januari t/m december) reeds verschenen nummers worden na ontvangst van het abonnementsgeld direct toegezonden, indien nog voorradig.

Prijs losse nummers: in Nederland € 6,-;
overig Europa € 7,- (exclusief porto).

Donateurs van de Stichting Molenwereld ontvangen het blad gratis bij een minimum-donatie van € 62,50.

Bankrelatie:

Voor Nederland: Postbank 4506935 / Rabobank 3750.30.867
Voor België: Postcheque 000-1746998-28

Kopij:

Zenden aan de redactie van de Molenwereld,
Moerdijkstraat 39, 2751 BE Moerkapelle.

Lay-out en Druk:

Vis Offset, Alphen aan den Rijn. E-mail: info@drukkerij-vis.nl

ISSN 1387-2974

© COPYRIGHT 2012 Stichting Molenwereld Moerkapelle.
Niets uit deze uitgave mag worden veeleenvoudigd en/of openbaar worden gemaakt op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Redactioneel

Het afbranden van molen Windlust in het Friese Burum op 8 april is door velen, en zeker niet alleen door molenliefhebbers, als een schok ervaren. In korte tijd werd de molen letterlijk in de as gelegd. Uiteraard staan wij in dit nummer uitvoerig stil bij deze brand en de molen op zich. Laten we hopen dat deze brand niet het definitieve einde van de Windlust is, maar dat hij als een phoenix uit de as herrijst. Een bijzonder woord van dank aan Harmannus Noot is op zijn plaats die niet alleen veel eigen foto's voor dit artikel beschikbaar stelde, maar door wiens bemiddeling wij ook foto's van de brand in dit nummer kunnen opnemen. En uiteraard zijn wij ook de fotografen van deze foto's, Jan Beets en Marco Hiemstra, dankbaar voor het beschikbaar stellen van de foto's. Voor laatstgenoemde is de brand wel heel bijzonder zuur; hij is namelijk vrijwillige molenaar van deze molen; uiteraard wensen we hem veel sterkte toe bij dit dramatisch gebeuren. In dit nummer treft u ook een advertentie aan van Hobrand Algebra voor een brandbestrijdingsset in molens. Om nare associaties te vermijden wil ik graag benadrukken dat de basis voor deze advertentie werd gelegd voordat de brand in Burum plaats vond. Natuurlijk valt niet te ontkennen dat die brand de noodzaak van goede maatregelen onderstreept.

Toen de brand plaats vond was de kopij voor dit nummer al ingedeeld. Om plaatste maken voor een artikel over het gebeuren in Burum moest ter elfder ure wel ruimte geschapen worden. Zo zijn zaken doorgeschoven naar het volgende nummer zoals het verslag van de jaarvergadering van De Hollandsche Molen.

Tweede Pinksterdag, 28 mei, is voor onze oosterburen Deutsche Mühlen-tag. Daarom is het andere hoofdartikel in dit nummer gewijd aan twee molens in het Oostfrie Noord. Het betreft het tweede deel het artikel 'De kroonjuwelen van Norden', waarvan het eerste verscheen in juli 2011. En verder zijn er natuurlijk weer de gebruikelijke rubrieken die het nummer vol maken.

En Balie Kluiver trekt ten strijde tegen het 'nieuw-molisch'.

JSB

Bij de omslag voorzijde: Bij de omslag voorzijde: De in lichterlaaie staande molen van Burum kort voordat hij in een baaierd van vuur instortte (foto Jan Beets, 8 april 2012, 21.56 uur; copyright Jan Beets, Kollum, www.fotobeets.nl).

Bij de omslag achterzijde: De molen van Burum in voorjaars sfeer; dit jaar dus niet meer... (foto H. Noot, 13 mei 2006).

Uw mooiste molenfoto ook in kleur op de achterpagina van de Molenwereld? De achterpagina reserveren wij voor lezers die hun mooiste molenfoto's graag met anderen willen delen. Inzending kan zowel per post als per e-mail. In het laatste geval is wel een voldoende hoge resolutie vereist: minimaal 300 dpi. Inzending kan geen plaatsing garanderen. Er zijn per jaar immers maar elf mogelijkheden en bovendien streeft de redactie naar spreiding per regio en molentype. U kunt uw foto ('s) insturen of mailen naar de redactie van *Molenwereld*.

INHOUD

pagina

MOLENSACTUEEL	163
'T BETERE WERK: Nog iets over de roeden van de molen van Rockanje	169
MOLENSACTUEEL: Molenaars helpen molenaars	170
MOLENSACTUEEL: Restauratie standerdmolen Openluchtmuseum	171
GRENSMOLENS	172
'T BETERE WERK: Trouwe Waghter of Trouwe Wachter	174
Help een hobbelaar! (5)	175
PAPIERMOLEN: Sublieme film met een diepere laag	176
UIT 'T KIJKGAT: Nieuw-molisch	177
MOLENSACTUEEL: Opbouw kap molen 't Zand	178
MOLENSACTUEEL: De molen van Burum als vurige fakkel ten onder <i>J.S. Bakker</i>	180
NVVM- molenmakers ACTIEF	188
ZOEKER	191
GRENSMOLENS: De kroonjuwelen van Norden nu -2	192

Afsluitdatum van de kopij voor
het juninummer van *Molenwereld*:

12 mei 2012

Molens **ACTUEEL**

Informatie voor deze rubriek: Redactie Molenwereld, p/a B.H.J. Mols,

Provincialeweg Zuid 42, 4286 LM Almkerk. Tel.: 06-50283248 / E-mail: bart68@planet.nl

Uw medewerking wordt zeer op prijs gesteld.

Groninger Molenweekend 2012 op 9 en 10 juni: Molens in beweging

Het centrale thema van het Groninger Molenweekend 2012 is 'Molens in Beweging'. Niet alleen vroeger was een molen vaak het middelpunt in een dorp of een streek, ook tegenwoordig is in menig dorp de molen een plek waar regelmatig activiteiten worden georganiseerd. Met het thema 'Molens in Beweging' willen we tevens aangeven dat er nog volop leven is op en rondom de molens. Steeds weer melden zich vrijwilligers aan om zich te laten opleiden tot molenaar of molengids en houden daarmee deze monumenten en dit industrieel erfgoed in stand.

In het Groninger Molenweekend zullen er rondom verschillende molens wandelingen en fietstochten worden uitgezet, zodat ook de bezoekers in beweging zijn en in het weidse landschap kunnen genieten van de draaiende wieken aan de horizon. Raadpleeg de website groningermolenshuis.nl voor aanvullende informatie aan over het Molenweekend.

Restauratie van molen in Jeruzalem begint in Friesland

Op 24 maart konden media en bezoekers in het Friese Sloten kennis nemen van de restauratiewerkzaamheden voor de molen van Montefiore in Jeruzalem, een uit 1856 stammende molen in het Midden-Oosten. Die dag waren onder andere de gloednieuwe molenkap, de nieuwe gegoten en gedraaide as en het buigen van het hout voor de kasspannen te bezichtigen, te fotograferen en te filmen. In 2007 nam de in Nijkerk gevestigde Stichting Christenen voor Israël het initiatief tot de restauratie van de molen. Deze was anderhalve eeuw eerder aan de stad Jeruzalem geschonken door de Engelse filantroop Moses Montefiore en bedoeld om arme Joden op goed-

▲De molen van Montefiore in Jeruzalem, afgebeeld in 1858 in *Illustrated London News*.

kope wijze van meel te voorzien. De molen bevatte twee paar molenstenen en had een kap met een windroos. De wieken hadden zelfzwaarting. In 1948 is de top van de molen door de Engelsen opgeblazen, omdat de molen door de Joodse ondergrondse als militaire post werd gebruikt bij de verdediging van de Jeruzalem. Sinds die tijd is de molen niet meer in gebruik. Diverse ondernemers in Nederland, maar ook de gemeente Jeruzalem en andere organisaties schaalden zich achter het idee. Het benodigde bedrag kwam binnen en zo konden de te reconstrueren onderdelen in de afgelopen maanden worden gemaakt bij het bedrijf van Bertus Dijkstra in Sloten. Het is de bedoeling dat Dijkstra dit voorjaar met zijn vrouw en drie schoolgaande kinderen voor een periode van drie maanden naar Israël gaat om de restauratie van de molen te begeleiden.

▲De Gihonvallei in Jeruzalem met de molen van Montefiore omstreeks 1900 op een oude Ansichtkaart. De omgeving is sindsdien ingrijpend gewijzigd!

▲De rietdekkers aan het werk op de kap van de ondermolen van de Driemanspolder in Leidschendam en de molenmakers aan de bovenmolen (foto Gerard Barendse, 10 april 2012).

Werk in uitvoering aan de molens van de Driemanspolder

De ondermolen van de driegang wordt geheel opnieuw gerietdekt. De kap is bijna klaar maar de romp moet nog helemaal worden gedaan.

De bovenmolen krijgt nieuwe voeghoutkoppen in kunsthars; de buitenroede ondersteunt, de baard is verwijderd en onder de voorzijde van de kap hangt een steiger.

Weg vrij voor herstel De Speelman te Sassenheim

De gemeente Sassenheim heeft nagenoeg alle bezwaren van omwonenden over zonlicht, geluidsoverlast en slagschaduw afgewezen (*Molenwereld* 2011-6-207). De plannen voor herstel van de molen van Speelman lijken nu door te kunnen gaan. De gemeente heeft in een brief aan de bezwaarmakers laten weten dat toename van geluid door toeloop van mensen naar de molen verwaarloosbaar is. Ook de door omwonenden als argument aangegrepen aanwezigheid van vleermuizen en gierzwaluwen in de molenstomp, konden niet tot het door hen gewenste resultaat leiden. Schaduwvorming door de molen acht de gemeente aanvaardbaar gelet het cultuurhistorisch belang gemeoid met het herstel van de molen. Omwonenden kunnen nu nog naar de

Raad van State stappen om de plannen tegen te houden. De gemeente heeft aangegeven dat voor een aantal omwonenden recht op planschade bestaat, wanneer het herstel uiteindelijk ter hand zal worden genomen. Daartoe zullen overigens eerst de financiën nog voorgelopen moeten worden.

PvdA Zuid-Holland: Nieuwe energie voor oude molens

De PvdA Zuid-Holland presenteerde op 18 april een voorstel voor 'Nieuwe energie voor oude molens' in de Schiedamse molen 'De Kameel'. PvdA Statenlid Anne Koning: 'Molens dragen bij aan de kwaliteit van de leefomgeving. Maar de tijd staat niet stil en nieuwe ontwikkelingen kunnen het erfgoed versterken. Wij willen daarom dat onderzoek wordt gedaan naar nieuwe gebruiksmogelijkheden. Nieuwe energie voor oude molens!'. Een molen bestaat van oudsher om energie op te wekken. Met dit nieuwe initiatief zal de historische molen weer energie opwekken, maar dan elektrisch. De opgewekte energie kan bijvoorbeeld worden gebruikt voor het laden van elektrische fietsen, bootjes of verlichting. De PvdA Zuid-Holland denkt dat daarnaast met behulp van educatieprogramma's in de bezoekersmolens zichtbaar gemaakt kan worden hoe historische molens oorspronkelijk werkten en hoe zij door dit initiatief windkracht

kunnen omzetten in elektriciteit. Zuid-Holland heeft de meeste molens, een kwart van alle Nederlandse molens. De molens zijn mede bepalend voor de identiteit van het Zuid-Hollandse landschap en zijn het internationale icoon van Zuid-Holland. Anne Koning: De PvdA Zuid-Holland heeft grote waardering voor de molenaars die op vrijwillige basis veel tijd steken in provinciaal erfgoed. Omdat wij hun kracht willen versterken, gaan we het initiatief 'Nieuwe energie voor oude molens' indienen. De PvdA Zuid-Holland heeft ervoor gekozen om het plan te presenteren in de De Kameel omdat er gevorderde plannen zijn om met deze molen elektriciteit op te wekken en daar techniekeducatie aan te verbinden.

Molen De Vrijheid mist wiekenkruis

In verband met groot onderhoud zijn op 11 april de twee roeden van De Vrijheid te Schiedam met behulp van een telescoopkraan uitgenomen. Doel van de operatie is een controle van de lasnaden van deze stalen onderdelen van het gaande werk van de molen. De laatste keer dat De Vrijheid zonder wieken stond was in 1997. Normaal gesproken kunnen de roeden ook aan de molen worden onderhouden. Omdat nu echter ook de fokken vervangen moesten worden was het meer praktisch en goedko-

▲ De buitenroe gaat de askop uit (foto P. Sporken, 11 april 2012).

▲ Schiedamse reus tijdelijk wickenloos (foto P. Sporken, 12 april 2012).

per om ze er helemaal af te halen. De werkzaamheden vinden plaats in een nabijgelegen bedrijfspand dat groot genoeg is om de roeden te bergen. Naar verwachting zal het herstel begin mei zijn afgerond, en kan De Vrijheid op Nationale Molendag op 12 mei weer volop draaien. **Stichting De Schiedamse Molens.**

Nationale Molendag 2012 op 12 en 13 mei

Op zaterdag 12 en zondag 13 mei is het weer Nationale Molendag. Dit jaar met een extra feestelijk tintje. Het is namelijk voor de veertigste keer dat dit unieke molenevenement wordt gehouden. Jong en oud kunnen op deze twee dagen weer volop genieten van dit oer-Hollandse monument. Overal in het land zetten molenaars de molendeur en open voor bezoek. Velen van hen organiseren allerlei activiteiten in en rond de molen, variërend van brood bakken en exposities tot markten en wandel- en fietstochten. Ook voor kinderen worden allerlei activiteiten georganiseerd. Ieder jaar organiseert De Hollandsche Molen in samenwerking met Het Gilde van Vrijwillige Molenaars dit landelijke molenevenement. Dit jaar staat de Nationale Molendag in het teken van verhalen op en rond de molen. Het publiek is uitgenodigd om bijzondere verhalen, gedichten en legendes over het leven op en rond de molens te ontdekken. De aandacht voor molenverhalen sluit aan op het Jaar van het Immaterieel Erfgoed. Molens zijn volgens De Hollandsche

▲ Thema: Ontdek verhalen rond de molen, voor de veertigste Nationale Molendag op 12 en 13 mei.

Molen bij uitstek de plek waar het materieel en het immaterieel erfgoed elkaar ontmoeten. De Nationale Molendag maakt deel uit van de BankGiro Loterij Molendagen die georganiseerd worden door De Hollandsche Molen. Wilt u weten welke molens er meedoen en wat er zoal is te beleven?

Ga naar www.nationalemolendag.nl
Vereniging De Hollandsche Molen.

▲De Babbersmolen in Kethel, gezien vanaf de Poldervaart over het vlietland met het machinistenhuis (foto E.G.M. Esselink, 3 maart 2012).

Restauratie Babbersmolen op dreef

Op dit moment zijn de werkzaamheden aan de Babbersmolen in Schiedam in volle gang. Half mei zal in de werkplaats aan de kap begonnen worden. De wielen liggen grotendeels ook klaar. Zoals de planning nu ligt zal half augustus de kap geplaatst worden. Op het molenerf zijn al rijplaten neergelegd voor de kraan die na de zomervakantie de kap moet gaan plaatsen en de roeden steken. De bedoeling is dat de molen eind dit jaar zal kunnen draaien. Het machinistenhuis uit 1926 belemmerd de molen aardig in de beweging. Onderzoek en ontwerpen voor het aanpassen van het huisje lopen ook. Inmiddels heeft de biotoop ook een aardige vooruitgang gekregen. Het verwilderde gebied tussen de Babbersmolen en de Poldervaart wordt langzaam maar zeker hersteld tot het originele open vlietland dat het ooit was. Een groep van volkstuinthouders en molenvrijwilligers gingen de bramenstruiken en het klein hakhout te lijf die het gebied volledig hadden overwoekerd. Overleg over de verdere aanpak worden de komende tijd door de Stichting De Schiedamse Molens gevoerd.

Het molenwonder Tholen

Lange tijd was het eiland Tholen op molengebied een groot zorgenkind. Meerdere molens hadden, soms zelfs heel grote, restauraties nodig. Wie nu op het eiland komt gelooft zijn ogen niet. De molens zijn het visitekaartje

Werk in uitvoering aan de molen van Stavenisse. Het kruiwerk met de rondgaande ketting is goed zichtbaar (foto M. de Graaf, 26 maart 2012). ►

van het eiland, de gemeente, geworden; een toonbeeld van voortreffelijke molenzorg. De reultaten zijn daar ook naar. De Verwachting in Tholen, tientallen jaren een kale romp, maakte in 2011

meer dan 300.000 asomwentelingen. Zo vreselijk veel molens die dat halen zijn er niet. En er wordt nog steeds gewerkt: de molen van Stavenisse is in afwerkfase, het metselwerk was voor december gereed, dakbedekking in maart voorzien van een nieuwe deklaag, de inschrijving voor het witten van de romp is gehouden. Molenmaker Johan Hoefkens heeft nieuwe remkleppen gemaakt, evenals een nieuwe deur. De schilder moet het schilderwerk van houten onderdelen begane grond en stalen roedekruis nog afmaken. Verder is molenterrein nog wat geëgaliseerd en ingezaaid. Dit jaar wordt ook nog gespoten tegen houtworm. Vorig jaar zijn de koppen van de lui- en de kapzolder op drie na nog aangegoten.

In Sint Maartensdijk is het de bedoeling aan De Nijverheid zo'n 35 m² voegwerkherstel uit te voeren, wat scheurvorming te herstellen en ook wat raamdorpels; verder een stellingschoor die niet draagt onderstoppen. Er worden momenteel door Jos Gueguière, de vrijwillige molenaar, zelf bij zijn baas rotte luiken en deuren vervangen voor nieuw en de schilder moet de gehele molen schilderen. Hier staat in de toekomst nog wel wat herstel

Meer monumenteigenaren profiteren van subsidieregeling

De ministerraad heeft op voorstel van staatssecretaris Zijlstra van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap ingestemd met een brief aan de Tweede Kamer over vernieuwing van het subsidiestelsel voor monumenten. Subsidieregelingen voor rijksmonumenten worden hervormd waardoor meer eigenaren hiervan kunnen profiteren. De onderhoudssubsidie voor rijksmonumenteneigenaren is populair: in 2011 moest 80% van de aanvragen worden afgewezen. Uit onderzoek blijkt dat ook de komende jaren het beschikbare budget (48,5 miljoen euro per jaar) ontoereikend is om in de vraag te voorzien. Daarom worden per 2013 een aantal fundamentele wijzigingen doorgevoerd om de regeling te vereenvoudigen en meer eigenaren te laten profiteren. Zo wordt er niet meer geloot en heeft de eigenaar meer tijd om de aanvraag in te dienen. Werelderfgoed en professionele behoudsorganisaties krijgen voorrang. Monumenten in slechte technische staat kunnen ook een onderhoudssubsidie krijgen. Daartoe wordt het maximale subsidiepercentage verlaagd naar 50% en moet de eigenaar de helft zelf gaan betalen. Een groot deel van het budget wordt besteed aan het onderhoud van kerken. Het beleid is en blijft om beeldbepalende kerken in stand te houden. Kerkbesturen worden gevraagd om aan te tonen dat er geregeld gebruik van de kerk wordt gemaakt, religieus of niet-religieus. Dat leidt ertoe dat kerken met een functie meer kans krijgen op subsidie.

Monumentenorganisaties schrijven brief aan Verhagen en Zijlstra

Het is goed voor de economie en de voor verlaging van het financieringstekort als de overheid meer uitgeeft aan het onderhoud van monumenten. Van iedere euro die de overheid daaraan

▲ De molen van de voormalige Oude Doornpolder bij het begin van de restauratie (foto Gerard Barendse, 27 maart 2012).

van balkkoppen etc. op de planning. Ook aanwas van leerling molenaars is goed te noemen. Op het eiland zijn exclusief Corneel Drogers, de kleinzoon van molenaar Vogel die met De Jager in Oud-Vossemeer draait voor De Hollandse Molen vier stuks jonge molenaars in de opleiding en dat is toch ook erg prettig, dat is de toekomst natuurlijk.

De Oude Doorn te Almkerk rechtgezet

Op 12 april is de molen van De Oude Doorn te Almkerk weer rechtgezet, als onderdeel van de omvangrijke renovatie van de molen. Voor het blote oog is de dertig centimeter (volgens het informatiebord bij de molen overigens 30 meter !?) hoogteverschil tussen de linker en rechterstijl van de molen nauwelijks zichtbaar. In de week ervoor werd de zestien ton wegende kap van de molen al naar beneden gehaald. Op 11 april zijn de roeden op transport gegaan, om te worden hersteld. De kap wordt van nieuw riet voorzien en het herstel moet volgens planning eind mei gereed zijn. De werkzaamheden worden uitgevoerd door Beijck.

Nieuwe voetgangersbrug bij historische watermolen Lombok

Waterschap Roer en Overmaas heeft de historische lossluizen en de voetbrug bij watermolen Lombok in Maastricht vervangen. Door nieuwe, geautomatiseerde sluisen te plaatsen is het mogelijk om sneller in te grijpen bij piekafvoeren in de Jeker en bij verstopping van de sluisen.

De molen van Lombok in Maastricht, nog met de oude brug (foto Donald Vandenbulcke, 7 juli 2010).▶

De lossluizen kunnen zich straks automatisch instellen en worden aangesloten op het waterwachtstelsel van het waterschap. Aangezien de voetgangersbrug die op de sluisen rust net als de lossluizen in slechte staat verkeerde, is de brug - inclusief de kabels en leidingen die erop zijn bevestigd - gelijk met de sluisen vervangen. In dit onderdeel van de plannen draagt gemeente Maastricht financieel bij. Bij het ontwerp van de nieuwe brug en de te renoveren lossluizen is rekening gehouden met de cultuurhistorische uitgangspunten van de molen. De bestaande sluisen en brug dateerden uit 1930. De nieuwe brug weegt 5000 kg en is ontworpen door architect Guido Neijns. Dankzij het verbreden van de brug naar 1,50 m sluit deze nu beter aan op de wandelpaden in het Jekerdal. Met dit project wordt gewerkt aan het voorkomen van wateroverlast in het gehucht Lombok, aan herstel van cultuurhistorische waarden en verbetering van de wandelroute in het Jekerdal. De kosten bedragen ca. 550.000 euro. De werkzaamheden zijn naar verwachting rond de zomer gereed.

Aan de molen van Deurne-Zeilberg is een grote restauratie in uitvoering. Het rietdek op de romp ziet er weer pico bello uit. Toch had de molen dit in Zeilberg oorspronkelijk niet. Hij kreeg dit pas bij de restauratie van 1964. De molen is de buurmolen in Wateringen geweest van de molen van Elspeet die toevallig op dit moment ook wordt gerestaureerd. De Zeilbergse molen is de middelmolen van de driegang waarvan de Elspeetse molen de ondermolen was (foto Gerard Barendse, 6 april 2012).

uitgeeft, vloeit immers één à anderhalve euro naar de overheid terug. Dat is de strekking van een brief die vier organisaties uit de monumentenwereld heden aan de bewindspersonen Verhagen en Zijlstra hebben gestuurd. Als het kabinet echt slim wil bezuinigen, geeft het extra aandacht aan de monumentenzorg. Het onderhoud en de restauratie van monumenten is een duidelijk voorbeeld van een sector waar overheidsuitgaven een positief effect hebben op de economie. Uit onderzoek is al langer bekend dat een euro die de overheid via subsidie aan de monumenteninstandhouding bijdraagt tot 2 à 3 euro (markt)bestedingen in de economie leidt. Monumenteninstandhouding is immers arbeidsintensief en vaak van streekgebonden ambachtelijk gehalte. Als rekening wordt gehouden met alle effecten blijkt dat van iedere euro die de overheid in monumenten investeert 1,50 euro in de vorm van belastingen naar de overheid terugvloeit. En zelfs als dat 'slechts' 1,00 euro zou zijn, levert een bezuiniging in deze sector per saldo dus niets op. Bezuinigen werkt hier dus aantoonbaar averechts. Monumenten zijn bovendien een belangrijk deel van ons cultureel erfgoed en dragen daarmee bij aan het welzijn van de bevolking. Daarnaast leveren zij een positieve, soms forse bijdrage aan de economie als trekpleister voor binnen- en buitenlandse toeristen. De afgelopen decennia heeft de overheid daarom terecht geïnvesteerd in het restaureren en in stand houden van monumenten. Een verlaging van de overheidssteun gaat direct ten koste van het onderhoud van monumenten. Achterstallig onderhoud leidt tot vervolgschade en

hogere kosten van herstel in latere jaren. Het restaureren en onderhouden van monumenten vraagt om specifieke kennis en vaardigheden, zoals steenhouders of restauratietimmerlieden. Het is van belang om dit vakmanschap op peil te houden. Als minister Verhagen inderdaad slim wil bezuinigen, ontziet hij in ieder geval de subsidies voor de instandhouding van monumenten. Nog beter zou zijn om in dit geval slim te investeren: van iedere euro die de overheid hieraan uitgeeft komt er immers gemiddeld anderhalve euro bij de overheid terug. Extra bestedingen in deze sector verlagen dus het financieringstekort. De brief is ondertekend door Peter Breukink (voorzitter Federatie Instandhouding Monumenten), Evert-Jan Nusselder (voorzitter Vereniging Architecten Werkzaam in de Restauratie), Boudewijn de Bont (voorzitter Vakgroep Restauratie) en Fred Vos (directeur Monumentenwacht Nederland).

Nico Papineau Salm nieuwe voorzitter De Hollandsche Molen

De voormalige stadsdeelvoorzitter van Zeeburg in Amsterdam Nico Papineau Salm is de beoogde voorzitter van De Hollandsche Molen. Nico Papineau Salm is de opvolger van Wilma Verver-Aartsen, die vorig jaar het voorzitterschap neerlegde. Met de 62-jarige Amsterdammer heeft De Hollandsche Molen een voortreffelijke bestuurder én liefhebber van molens als voorzitter van de molenvereniging van Nederland. Nico Papineau Salm is geen onbekende in de molenwereld. Als voorzitter van Stichting Krijtmolen d'Admiraal geeft hij

leiding aan het plan de unieke molen in Amsterdam-Noord te restaureren en een nieuwe bestemming te geven. Een project dat zoveel molenliefhebbers aansprak, dat vorig jaar de Molenprijs van de BankGiro Loterij werd gewonnen. Ervaring als bestuurder deed Nico Papineau Salm in de eerste plaats op als voorzitter van de landelijke Vereniging tot Behoud van het IJsselmeer en als directeur van de Natuur- en Milieufederatie Utrecht. In 2006 werd hij stadsdeelvoorzitter van Zeeburg en wethouder ruimtelijke ordening voor o.a. de Indische Buurt in Amsterdam. Salm is thans lid van Provinciale Staten van Noord-Holland voor de PvdA. Momenteel is hij zelfstandig adviseur op de terreinen natuur, landschap, milieu, volkshuisvesting en woningbouw en voorzitter van de Raad van Toezicht Stichting Opleiding inspecteurs Bouw en Woningtoezicht voor Amsterdam en omgeving. Daarnaast vervult hij nog een aantal maatschappelijke nevenfuncties. **Vereniging De Hollandsche Molen.**

Nieuwe Ansichtkaarten

De heer H. van Steenberg uit Raamsdonksveer heeft weer molenkaarten uitgegeven. Deze keer van:
 - korenmolen Emma in Nieuwkuyl;
 - dezelfde molen, maar dan zoals hij er omstreeks 1955 uitzag;
 - de korenmolen Hoop doet leven in Made omstreeks 1930.
 De kaart kost 0,60 euro per stuk, te vermeerderen met portokosten (0,50 euro bij maximaal vijf stuks). Ze zijn te bestellen door het bedrag over te maken op Postbankrekening 747404 van H. van Steenberg, Kardeel 133, 4741 LR Raamsdonksveer onder vermelding van het gewenste (en bij overschrijving via een bankrekening het adres vermelden). Voor nadere informatie: tel. 0162-516602.

In april heeft H. de Kroon een serie van 10 nieuwe molenansichtkaarten uitgebracht. Het betreft eigen opnames uit 2011 van de volgende molens: Dreumel, Neede, Bataaf in Winterswijk, Tangelroy, Weert-Keent, Gennep Watermolen in Eindhoven, Valkenswaard, De Vlijt te Workum en De Huisman en versierde Gekroonde Poelenburg aan de Zaanse Schans. De kaarten kosten EUR 0,50 per stuk excl. verzendkosten. Verzendkosten zijn: 1 t/m 4 kaarten EUR 0,50, 5 t/m 10 kaarten EUR 1,00. Bestellen kan telefonisch op 0318-529240 of met het contactformulier op de website www.denieuwemolen.nl

In 't kort

- Op 2 april vierde Ida Wierenga, thans molenaar op De Goliath bij de Eemshaven, haar 25-jarig vrijwillig molenaarsjubileum. Ruim een week later

werd op 11 april een nieuwe stalen vijzel geplaatst.

- Wethouder F. Stol stelde begin april het eerste Bakker-molentje in werking voor de plas- en drasvoorziening tussen **Zuidhorn** en Den Horn.

- Op 7 april is na een omvangrijke restauratie molen Joeswert te **Feerwerd**, eigendom van Molenstichting Winsum, officieel heropend.

- Op 16 april zijn door Groot Wesseldijk de staartbalk, korte spruit en een korte schoor vervangen van de Wijhese Molen te **Wijhe**. Verder zijn er in het gevlucht de nodige hekstocken en kluffen vervangen. Het rietdek van de kap moet nog worden nagezien.

- De Damlandermolen aan de Meerweg 26 in **Bergen** (NH) staat voor een bedrag van 299.000 euro te koop. De als week-endmolen ingerichte kleine binnenkruier verkeert in slechte staat.

- In het nieuwe voorontwerp-bestemmingsplan Stadshart Zuid te **Den Helder** wordt nadrukkelijk rekening gehouden met de komst van een nieuwe molen op het Vinkenterrein aan de Fabriekgracht.

- Het was de bedoeling dat de verplaatste en gecompleteerde korenmolens van **'t Zand** dit jaar met Nationale Molendag in bedrijf zou worden gesteld. Door vertraging in de bouw en bij de verdere afwerking rondom de molen blijkt dit helaas niet haalbaar. De nieuwe

▲ De Damlander molen in Bergen omstreeks 1930. De situatie van de molen is op dit moment wel heel anders.

▲ De nieuwe vijzel voor De Goliath (foto: I. Wierenga, 11 april 2012).

streefdatum voor de opening is vrijdag 3 mei 2013.

- De gemeente Woensdrecht wil eind 2012 een concreet plan lanceren voor exploitatie van molen Johanna te **Huijbergen**.

Molenkalender

12 en 13 mei 2012: Nationale Molendag.

9 en 10 juni 2012: Groninger Molenweekend.

30 juni 201: Westlandse Molendag.

- 'T-BETERE WERK -

Buiten roede, geklonken. 20.70 meter. Bouwjaar 1888.

▲ Fabricageplaatje van Potroe no. 1539 uit 1888 in de molen van Rockanje. Deze houdt het dus aanmerkelijk langer uit dan zijn confrater uit 1944 (foto Ad Boutkam, 15 april 2009).

Binnen roede, gelast. 20.70 meter. Bouwjaar na 1945.

▲ Fabricageplaatje van Derckxroe no. 569 uit 1988 in de molen van Rockanje, precies een eeuw jonger dan de andere roe (foto Ad Boutkam, 15 april 2009).

Nog iets over de roeden van de molen in Rockanje

Zoals Martin van der Steen heeft beschreven in het aprilnummer van *Molenwereld* is het zeker dat een roede vervangen is, de vervangende roede is dan de huidige DERCKX roede no. 569. De roede die niet is vervangen zal dan de nog aanwezige POT-roede no. 1539 zijn. Deze heeft het oud-model plaatje met de tekst 'Gebroeders B Pot Elshout bij de Kinderdijk'.

Ad Boutkam Vrijwillig molenaar te Rockanje

Molenaars **HELPEN** molenaars

Afgelopen eerste paasdag is er in Burum in Friesland de 225 jaar oude windmolen Windlust door brand geheel verwoest. Dit prachtige monument, sterk beeldbepalend voor Burum en voor heel de omgeving, moet terug komen.

Om dit te ondersteunen is er op initiatief van Ruud Bax, molenaar van de molen van de Heerlijkheid Hoogmade in samenwerking met Johan Ottevanger, molenaar van de bovenmolen van de molenviergang te Zevenhuizen een actie op touw gezet. **Hun doelstelling is om tijdens de Nationale Molendag op 12 mei elke molen te voorzien van een poster met daarbij een geldbus om geld in te zamelen voor hun gedupeerde collega-molenaars en de molenstichting in het noorden van het land.**

De aftrap is vond plaats tijdens de bijeenkomst van de afdeling Zuid Holland van het Gilde van Vrijwillige Molenaars in Haastrecht. Daar werd onder de aanwezige molenaars met de 'pet' rond gegaan. Er is een mooi bedrag bijeen gebracht: het begin is er.

Wij willen iedereen opwekken dit goede doel te steunen om een zo groot mogelijk bedrag bijeen te brengen zodat wij met elkaar helpen dat deze mooie molen in het plaatsje Burum over niet al te lange tijd weer zal staan pronken in het Friese landschap.

Windlust Burum

Geef deze molen weer kleur !

Actie 12 en 13 mei 2012

Doe een bijdrage in de Molenpot
Namens de molenaars hartelijk dank.

▲ Wat eens een mooie molen was in het Friese landschap (foto H. Noot, 12 april 2012).

▲ De as, de roeden met het bovenwiel en de vang (foto H. Noot, 12 april 2012).

Voor verdere informatie
en donaties:

Ruud Bax: tel. 06 12811217 / ruud.bax@casema.nl
Johan Ottevanger: tel. 06 53385372 / johan@bovenmolen.nl

Restauratie

standermolen
Openluchtmuseum

De buitenroet wordt uit de molen gehaald.

Zonder roeden, maar voorzien van een 'draagbaar' om de molen van zijn plaats te kunnen lichten.

De kast staat al op zijn tijdelijke rustplaats waar vervolgens het kruiswerk naast wordt geparkeerd. Op de achtergrond Het Fortuin.

Bezoekers in het Openluchtmuseum waren op woensdag 21 maart getuige van een bijzondere gebeurtenis. Rond het middaguur, zweefde een molen van bijna 20 ton door de lucht in het museumpark. Het was het molenhuis van de standermolen uit Huizen. Deze molen was in 1916 het derde gebouw dat in het Nederlands Openluchtmuseum werd herbouwd. Bijna een eeuw na de overplaatsing wordt onder andere de massief eiken bovenas van de molen vervangen. Al in 1665 ontving de leenheer voor deze molen het 'windrecht', de vergunning om een windmolen te exploiteren. De molen werd in 1916 overgeplaatst, en was een van de zes historische gebouwen die door de eerste museumbezoekers werd bewonderd na de opening in 1918. De molen in het Openluchtmuseum wordt voor restauratie van de teerlingen getild. Het is een van de enige molens in Nederland die nog een compleet houten gevucht en bovenas heeft. En die constructie is kwetsbaar. Het afgelopen jaar had de molen al een 'draaiverbod' omdat de bovenas in te slechte staat was om de molen veilig te laten draaien. Op dit moment wordt onder andere de houten bovenas vervangen door gespecialiseerde molenmakers. De nieuwe as is een exacte replica van het origineel. De restauratie wordt op film vastgelegd: vanaf het vellen van de (eiken)boom tot het steken van de as. Daarnaast zal ook de massieve standaard een ingrijpende opknappbeurt krijgen. De restauratie gaat een aantal maanden duren, maar tijdens het jubileumjaar - dat start op 30 maart - is de film voor alle bezoekers te zien. Een uniek kijkje achter de schermen, in het hart van één van de meest beeldbepalende molens in het Openluchtmuseum.

NOM.

Alle foto's: André Nibbelink.

Grens molens

Duitsland

NEDERSAKSEN

Bijeenkomst Nedersaksische vrijwillige molenaars

Op zaterdag 17 maart kwam de Werkgroep Freiwillige Müller und Müllerinnen in de Mühlenvereinigung Niedersachsen - Bremen e.V. voor de dertiende keer bijeen, nu in Ostrhauderfehn, waar een inleiding over het molenonderhoud werd verzorgd door Monumentendienst; Info- und Wartungsdienst für historische Gebäude uit Cloppenburg. Natuurlijk stonden de molens daarbij in het brandpunt. Verder werden er nog enige mo-

▲ De bijeenkomst van de Nedersaksische vrijwillige molenaars (foto Carsten Lucht, 17 maart 2012).

lens bezocht, zoals die van Rhaude en Idafehn. Beide molens hebben gemeenschappelijk dat er op een kwalijk moment niet meer dan een onderbouw restte; door sloop, respectievelijk brand (over laatstgenoemde; zie *Molenwereld* 2003-11-313). Beide molens zijn nu weer volkomen maalvaardig.

Grote zorgen rond de molen van Marfeld

De Fehsenfeldsche Mühle in Marfeld, een mooie grote Oostfriesse molen is sinds een jaar tot stilstand gedwongen; vooral veroorzaakt door een verrot windpeluw; haast vanzelfsprekend op

▲ De weer opgebouwde molen van Rhaude, tientallen jaren een stomp (foto Carsten Lucht, 17 maart 2012).

de meest belaste plaats; onder de halssteen, die niet minder dan 18 cm ingezakt is. Heinrich Gräpel, de voorzitter van de Heimat- und Verschönerungsvereins (HVV) Martfeld die de molen in pacht beheert zit niet bij de pakken meer en wil het euvel zo spoedig mogelijk laten verhelpen. Er is een kostenraming gevraagd en daarna begint de strijd om

de vereiste pecunia, maar Gräpel is vol goede moed en hoopt dat nog dit jaar het euvel verholpen kan worden. Er staan nog meer reparaties op het programma die de vereniging gedeeltelijk in eigen beheer wil uitvoeren. Een andere wens is het weer in orde maken van de oude dieselmotor die nog in de molen staat.

▲ Fehsenfeldsche Mühle in Martfeld met aangebouwde machinekamer. De uitlaat met knalpot wijst de functie uit (foto Carsten Lucht, 29 oktober 2011).

▲ De halssteen van de Fehsenfeldsche Mühle puilt naar buiten (foto Carsten Lucht, 29 oktober 2011).

▲ In de kap: om ongelukken te voorkomen is de as onderstept (foto Carsten Lucht, 29 oktober 2011).

- ADVERTENTIE -

De Kracht van Veelzijdigheid

088 - 56 55 555
www.nederhoff.nl

KRAANBEDRIJF
NEDERHOFF
GOUDA - VIANEN

Trouwe Waghter of Trouwe Wachter in Tienhoven?

Bart Dooren

◀ De Trouwe Wachter in Tienhoven in 1953 met de historiserend gespelde molennaam 'Trouwe Waghter' op de windpeluw, geschilderd met een eveneens historiserend gotisch lettertype. Beide passen niet bij het bouwjaar van de molen (1836).

werd de molen in 1950 verkocht aan notaris Ter Horst. Bij de restauratie in 1953 is de naam naar mijn idee voor het eerst op de windpeluw aangebracht, gespeld als Waghter, dus met 'GH'. De molen heeft zijn naam kort na de Tweede Wereldoorlog gekregen, toen deze nog eigendom was van de polder. Omdat de polder er toen al vanaf wilde, kan ik me niet voorstellen dat het polderbestuur nog kosten aan de molen liet maken voor het opschilderen van de naam op de windpeluw.

Onderzoek

Voor beiden schrijfwijzen van wachter is dus iets te zeggen. Beide opschriften hebben op de windpeluw gestaan. Maar wat is nu de juiste schrijfwijze die aansluit bij de naam van de molen, zoals de naamgevers die na de Tweede Wereldoorlog bedoelt hebben? Een kort stukje onderzoek in mijn eigen verzameling.

In diverse krantenartikelen die ik in mijn bezit heb over de dreigende ondergang van de molen in 1950, wordt de naam als altijd als Wachter geschreven. Na de restauratie in 1953 besteedt het weekblad *De Spiegel* in nummer 52 van 26 september aandacht aan de opening. Ook in dit artikel wordt de naam met 'CH' geschreven. Wachter met 'CH' was toen dus al een gebruikelijke spelling.

In het monumentenregister van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (nummer 26483) wordt de naam eveneens met 'CH' geschreven. Overigens is de datum van inschrijving (03-06-1977) zoals die op de internetsite van de RCE staat de datum waarop de inschrijving is gecorrigeerd. Op de oorspronkelijke inschrijving uit 1960 staat de molen vermeld als standerdmolen...

In het allereerste *Utrechtse Molenboek* uit 1956 staat de naam ook met 'CH' geschreven. Het *Utrechts Molenboek* uit 1972 en het *Nieuw Utrechts Molenboek*

In de *Molenwereld* van maart 2012 maakt de heer T.W.M. van Berkel uit De Meern een opmerking over de (vermeende) wijziging van de spelling van Waghter naar Wachter in de molennaam De Trouwe Wachter in Tienhoven. De werkelijkheid is naar mijn idee minder zwart-wit dan in het artikel wordt gesteld.

Al sinds m'n elfde jaar, vanaf 1982, kom ik bij de familie Verbiest in Tienhoven op de molen. Eerst als jeugdige molentliefhebber, later vrijwillig molenaar in opleiding en sinds mijn examen in 1989 ben ik ook vrijwillig molenaar in Tienhoven. Eerst samen met de huurder C. Verbiest, na zijn overlijden helaas alleen. In 2011 was ik ook beroepsmatig bij de molen betrokken, als projectleider van Verbij Hoogmade BV die de restauratie heeft uitgevoerd.

In 1970 is de molen gerestaureerd en onder andere voorzien van een nieuw bovenhuis. Op de windpeluw is toen met kunststof letters de naam De Trouwe Wachter aangebracht, dus met CH. Zie

bijgevoegde foto. Ik heb deze letters er zelf meermalen afgeschroefd om de windpeluw te kunnen schilderen. Bij het begin van de restauratie in 2011 zijn de laatste restanten van de letters verwijderd. Op de windpeluw zijn vervolgens twee losse borden gemaakt, waarop de naam van de molen geschilderd staat. Daarbij zijn de oude letters als voorbeeld gebruikt, de spelling bleef dus Wachter met CH. Het door de heer van Berkel gestelde dat de spelling op de windpeluw bij de restauratie gewijzigd is, is dus niet juist.

Ook in 1953 is de molen gerestaureerd. Nadat deze in 1947 buiten gebruik raakte door de slechte staat van de roeden,

▲De molennaam in een moderne drukletter op de windpeluw. De haan op de makelaar, symbool van de waakzaamheid, werd na de restauratie van 1953 aangebracht. Meestal treft men die op een ander soort gebouwen aan. Bij de plaatselijke dorpskorenmolens De Oud Strijder, eveneens een wipmolen, stond de naam ook op de windpeluw.

uit 1991 hanteren beiden de spelling met 'GH'. Ook de Nederlandse Molendatabase en de Molendatabase van De Hollandsche Molen hanteren of hanterden tot kort geleden de spelling met 'GH', waarschijnlijk overgenomen uit het laatste provinciale molenboek. Naar

ik begrijp uit het artikel in *Molenwereld* van maart, heeft de aanpassing op de Nederlandse Molendatabase geleid tot een discussie tussen de webmaster en de heer van Berkel en is deze discussie aanleiding geweest tot het schrijven van de bijdrage van de heer van Berkel.

In het Vierde Jaarboek 1943-1952 van De Hollandsche Molen komt de molen op bladzijde 103 voor het eerst aan de orde. De molen wordt dan nog de 'wipmolen van den Oostelijken Binnenpolder van Tienhoven' genoemd (jaarverslag 1947-1948). Ook op bladzijde 165 in hetzelfde jaarboek wordt de molen nog met deze naam genoemd (jaarverslag 1950-1951). Kennelijk was de naam van de molen toen vooral lokaal bekend, bij de landelijke molenvereniging hield men nog vast aan de oorspronkelijke naam van de molen.

Het lijkt er dus op dat beide schrijfwijzen naast elkaar zijn gebruikt. In uitspraak maakt het al helemaal geen verschil. Wellicht dat nader (archief) onderzoek nog duidelijkheid kan brengen over de wijze waarop de naam geschreven dient te worden. Misschien wordt dit antwoord wel nooit gevonden en ligt de waarheid zoals zo vaak ergens in het midden.

Ik hoop met bovenstaande te hebben duidelijk gemaakt dat de schrijfwijzen van de naam De Trouwe Wa(g)(c)hter

▲Een pagina van het Spiegel-artikel van 26 september 1953 ter gelegenheid van de voltooiing van de restauratie van de molen.

beiden zijn voorkomen, voor beiden wat is te zeggen, maar dat de spelling op de windpeluw zeker niet bewust is gewijzigd bij de uitgevoerde restauratie in 2011.

Help een: HOBBELAAR! (5)

Oorzaak 5:

Het maalgoed en de toevoer ervan

Een praktijk voorbeeld: Een molenaar heeft altijd baktarwe van dezelfde graanhandel en deze vertelt bij een nieuwe levering dat het nu nieuwe oogst is. De tarwe ruikt anders, voelt anders, kauwt anders, is veel zachter en misschien wel wat vochtiger dan de vorige partij. De steen kan het niet goed aan en hobbelt. Het zou zelfs kunnen dat de steen dichtsmeert. Nieuwe oogst, leerde ik vroeger, moest eerst besterven en dan

pas kon je het voor 100% gebruiken. Dat duurde als het om inlandse tarwe ging, wel een paar weken, afhankelijk van de oogstkwaliteit. Vochtig graan is sowieso een risico voor hobbelen, het loopt niet door de steen, maar heeft de neiging op te hopen en te plakken. Datzelfde geldt voor stoffig en vuil graan. Vroeger kwamen boeren vaak naar de molen om gerst voor hun varkens te laten malen, wat daar dan allemaal in kon zitten!

Dan was je blij met een balanceerwerk! Soms is er bij een steen sprake van een fragiele toestand en hoeft er zich maar iets voor te doen of de steen hobbelt. Vraag je daarom bij een hobbellende steen altijd af of de toevoer, d.w.z. het maalgoed of het toevoerapparaat, niet medeschuldig zijn. De schuddebak lijkt dan wel een simpel gootje maar speelt een hoofdrol bij het goed malen met een steen. Versleten klapspanen, een rondgesleten aanslag, een verlopen draaipunt, veel teveel helling, zijn enkele van de vele oorzaken waardoor de graantoevoer bij wisselende toerentalen niet gelijk opgaat met het beschikbare vermogen. Bij een verdubbeling van toeren verdrievoudigt het vermogen en moet de schuddebak dus drie keer zoveel graan in de steen brengen! En omgekeerd natuurlijk ook, en wat als je dan te maken hebt met een hollere molen, een vlagerige wind of zelfs met beide? De praktijk is een harde leermeester. En dan komt het er op aan: je moet een beetje gek van malen zijn.

Pandsel

SUBLIEME FILM met een diepere laag

◀ Beeld uit de film: twee hoofdrolspelers: Bart Nieuwenhuijs (l.) en Matthijs Ero. Overigens is het eigenlijk onvoorstelbaar dat er met drie kollergangen in één ruimte specerijen gemalen worden.

In het januarinummer van dit blad heeft de aankondiging gestaan van een DVD met de documentaire 'De Huisman - over ambacht, inzicht en authenticiteit' over de verbouwing/restauratie van de molen De Huisman in het openluchtmuseum De Zaanse Schans. De film is op zaterdag 25 februari in première gegaan in het filmtheater De Fabriek in Zaandam met een volledig uitverkochte zaal, zo zelfs dat er op 1 april in hetzelfde theater een tweede voorstelling gegeven werd. De film zou ik met één woord kunnen karakteriseren: subliem!

De filmmaakster, Wendy van Wilgenburg, heeft het werk aan De Huisman op een weergalozes manier vertolkt. De film begint bij de demontage van de molen en eindigt bij de voltooiing van de nieuwe. Dat is vrij logisch, maar de kracht zit hem vooral in het hoe. Het is niet zo maar een film over de restauratie van een molen. De ondertitel geeft precies aan waarom het draait: het ambachtelijk vakmanschap van molenmaker Bart Nieuwenhuijs en de andere medewerkers dat op een bijzonder knappe manier wordt neergezet met werkelijk als juweeltjes neergezette details; het verschil van inzicht tussen de diverse betrokkenen over de restauratiekoers die als een rode draad door de film loopt. Soms denk je: 'moet dat nu zo?' Verschillende partijen hebben verschillende uitgangspunten en komen geen steek tot elkaar; waarschijnlijk omdat die uitgangspunten alle bestaansrecht hebben. Dan wordt het toch al gauw 'wie betaalt bepaalt' en natuurlijk helemaal wanneer niemand zich over de streep laat trekken. Wendy van Wilgenburg heeft die controverses knap neergezet. Ze zijn op zich niet nieuw. Er zijn meer voorbeelden van molenmakers die in conflict kwamen met de opdrachtgever. Ik denk daarbij aan de restauratie van de molen van Benthuizen, waar bei-

de partijen de zaak tot voor de rechter uitvochten die uiteraard uitspraak deed. Vergeleken daarmee doet de intermenselijke benadering/omgang rond De Huisman zoals die uit de film blijkt weldadig aan. Of ik hiermee de filmmaakster, dan wel de 'strijdende partijen' moet complimenteren kan ik niet beoordelen. Ik hoop beide.

Een buitenstaander zal niet makkelijk inzien waarom Nieuwenhuijs het niet heeft op de inrichting van de molen. Wendy van Wilgenburg heeft daar in een uitstekende manier voorzien door een 3D-animatie van de molen als extra op te nemen over de werking van de molen. Jammer genoeg ontbreekt een animatie met de door Bart Nieuwenhuijs voorgestane inrichting, zodat de andere kant van de medaille in het ongewisse blijft.

Dat verschil in inzicht is grotendeels terug te leiden op verschillende visies op authenticiteit. Ze zijn nauwelijks te verenigen. Het gelijk wordt dan al gauw het recht van de sterkste. De verliezer moet zich dan schikken en maken wat er van te maken valt.

Wendy van Wilgenburg is er ook in geslaagd om De Huisman duidelijk in zijn context te plaatsen: het toeristisch gebeuren van de Zaanse Schans. Het is wel duidelijk dat De Huisman in zijn nieuwe

vorm daar maximaal op inspeelt; veel beter dan met de oude ooit gekund zou hebben. Het weergeven van de menselijke kant is trouwens in alle opzichten een zeer sterke kant van de film, onverschillig of het nu gaat om Japanse toeristen, een molenmaker of een willekeurige toeschouwer. Het zorgt ervoor dat de film een ijzersterke compositie is, als het ware haast letterlijk een muziekstuk waarin iedere noot de juiste plaats en duur krijgt die hem toekomt.

De film duurt anderhalf uur, maar verveelt geen seconde. Wat mij bijzonder geraakt heeft is de controverse, het verschil in inzicht, de discussie over authenticiteit. Er zijn misschien kijkers die deze controverse te lang en te breed uitgemolken vinden. Toch hield juist die mij langer bezig dan de film, uren, dagen zelfs. Ongetwijfeld is dat verklaarbaar vanwege het besef dat die controverses niet op zichzelf staan. Daar komt bij dat ze jarenlang en vele malen in dit blad aan de orde zijn gesteld, zoals in de artikelenreeks 'Status Quo-quo vadis' (2008-10, 11 en 2009-2) of 'Gerommel in Maasbommel' (2011-4) en bij vele andere gelegenheden.

▲ Beeld uit de film: kammen steken; beeld voor detail.

▲ Beeld uit de film: meervoudig vakwerk.

De door Bart Nieuwenhuijs uitgesproken vrees dat de nieuwe Huisman op windkracht niet al het binnenwerk kan trekken is in het licht van de tweedelige artikelenserie over de Hillegersbergse oliemolen van Heus bepaald niet illusoir (2011-7; 2012-3). Ook de snuifmolen De Lelie in Kralingen werd om dezelfde reden verhoogd. Trouwens: op laatstgenoemde molen en/of zijn buurmolen De

Ster werd in opdracht van De Vries, de eigenaar van De Huisman snuif vervaardigd volgens het recept van De Vries. Dit recept is bewaard gebleven. Wellicht kan men dus toch nog echte Zaanse snuif maken, zij het niet op De Huisman. Voor een doctrinaire monumentenzorger hield waarschijnlijk de echte Huisman op te bestaan bij de afbraak aan het Blauwe pad in 1955 en die

heeft daardoor zelfs niet de kans gekregen een monument te worden. Met de afkomende onderdelen en het binnenwerk van de Indisch Welvaren werd een nieuwe molen gebouwd aan de Kalverringdijk, hooguit monument vanwege de manier waarop men in de tweede helft van de twintigste eeuw tegen het molenbehoud aankeek. De in 2010/2011 verbouwde molen is in het beste geval uiterlijk een 'look-alike' van de oorspronkelijke Huisman aan het Blauwe pad. Bij deze verbouwing is de hiervoor genoemde monumentwaarde verloren gegaan.

Waarschijnlijk zou zijn oordeel over de door Bart Nieuwenhuijs voorgestane variant niet anders zijn...

Door haar benadering heeft Wendy van Wilgenburg niet alleen een nauwelijks te overtreffen beeld van het werk aan De Huisman geschapen, maar dit ook nog eens voorzien van een diepere laag. Dat verdient in zijn totaliteit alle lof tot zelfs de vormgeving van het hoesje toe: nog nooit zoiets moois gezien. **jsb.**

De film op DVD te koop via de website www.windymiller.nl voor € 15,00.

De DVD is ondertiteld in het Engels, Duits, Frans, Spaans, Chinees en Japans. Lengte 88 minuten.

Uit 't kijkgat

Nieuw-molisch

Pas had ik weer eens een flinke aanvaring met mijn MIO (jargon voor 'molenaar in opleiding'); een voortreffelijke vent, maar nogal eigenwijs. Ik had het over een houten as met een ijzeren kop. Dat was volgens hem helemaal verkeerd want dat heette een 'insteekas'. Ik vertelde hem dat opa, een korenmolenaar van het oude stempel, het altijd had over een houten as met een ijzeren kop en dat ik oudere beroepsmolenaars nog nooit de term insteekas of insteekkop had horen gebruiken. Dat laatste was gewoon een ijzeren askop. Het was toch simpel: een ijzeren as had per definitie een ijzeren kop en houten askoppen zijn niet los verkrijgbaar. Als je het hebt overeen ijzeren askop dan houdt dat in dat as zelf van hout is. En anders heb je het gewoon over een ijzeren as wat betekent dat de askop automatisch van ijzer is. Bij een houten as is de kop automatisch van hout of het moet een houten as met een ijzeren kop zijn. MIO bleek voor deze uitleg niet vatbaar. Het was volgens hem fout want in zijn officiële papieren stond toch maar mooi 'insteekas' en hem was het zo onderwezen. Ik zei tegen hem dat-ie dan maar beter van boven wij-

zer kon zijn. Zo kissebisten we nog wat voort, uitlopend op een soort welles-nietesverhaal dat mij in het verkeerde keelgat schoot. Wat denkt zo'n knaap wel!

Nu is de houten as met een ijzeren kop voor alles een korenmolenaarsverhaal; in watermolens kom je ze eigenlijk niet tegen op misschien een uitzondering na. Nu hebben korenmolenaars al sinds 1898 een eigen vakblad, *De Molenaar*. Het natuurlijk logisch dat een zo belangrijk molenonderdeel als de as zijn sporen nalaat in het blad, hetzij in de tekst, hetzij in advertenties. Nu wil het geval dat de complete inhoud van dit blad raadpleegbaar is op de website allemolens.nl. Ik zei dan ook tegen vriend MIO dat, als hij gelijk had, de term insteekas wel regelmatig zou opduiken in de jaargangen van *De Molenaar*. Dat dacht hij ook; misschien wel honderden malen. De laptop gepakt en aan de slag met de zoekterm 'insteekas' op *De Molenaar*. De spanning steeg...

Het resultaat was verbluffend! De term insteekas leverde om precies te zijn slechts 2 (twee!) hits op; de oudste vermelding was in het nummer van 13 januari 1988 (!), blz. 24, waar het gebruikt werd door ambtenaar. De tweede was nog veel fraaier, te vinden in het nummer van 14 juni 1989, pag. 894, waarin I.J.

de Kramer, toch niet de eerste de beste, wordt aangehaald die uitlegt dat de term 'insteekas' een onjuiste term was. Zegge en schrijve twee hits, beide recent en waarvan er een bovendien een de term afwijst!

Vriend MIO gaf zich niet gauw gewonnen "en insteekop dan?"

Dat resultaat was niet beter: ook twee vermeldingen, waaronder zelfs een wat oudere: 23 maart 1971, pag. 314, gehanteerd door een ambtenaar van Monumentenzorg en een recentere in het nummer 11 september 1985.

MIO gaf het nog niet helemaal op "insteekaskop?". "Nul"

Natuurlijk kon ik het niet nalaten om even te kijken naar 'askop' (276 maal).

Natuurlijk hebben die vermeldingen lang niet allemaal betrekking op een 'insteekop', maar het was mij te veel werk om ze stuk voor stuk te controleren. Wel was duidelijk dat het aantal insteekassen of -koppen er tegenover verbleekte. Molenaars en molenmakers gebruikten, afgaande op deze bron, de term in de echte molentijd al helemaal niet. Zou de ambtenaar van Monumentenzorg er de uitvinder van zijn? Maar waarom zouden wij dit gebruik moeten overnemen terwijl de oude vaktal duidelijk volstaat en duidelijk genoeg is? Voor mij hoeft dat 'nieuw-molisch' niet. Ik hou het maar bij wat opa zei.

Balie Kluiwer

Opbouw kap molen 't Zand

Op 11 mei 2011 kwam de korenmolen De Hoop in 't Zand op zijn nieuwe plaats te staan aan de Parallelweg (zie *Molenwereld* 2011-6-210 t/m 213). Molenmaker J.Th. Poland & Zn uit Oterleek is vervolgens verder gegaan aan het herstel van de molen van Zeeman, de familie die hem sinds 1913 in eigendom had. In de werkplaats is de nieuwe kap klaar gemaakt en die is half maart bij de molen in elkaar gezet. Bijgaande foto's die wij van de heer Jaap Zeeman ontvingen geven er een beeld van. **jsb.**

Aankomst van de as met het bovenwiel en de vang.

De as wordt in de kap gelegd.

Het betimmeren van de kap met de rietlatten.

Zoals uit het inschrift op de askop blijkt is de as gegoten met de mal van molenmaker Straver uit Almkerk.

wakker

zeilmakers sinds 1933

Gerenommeerd adres voor molenzeilen
Uitvoerbaar in copes, wk 77 en katoen
Div. mogelijkheden in kleur en touwwerk

• • • • •

Zeilmakerij D.Wakker b.v. • Tel. (010) 591 22 88
 Scheldeweg 7 • Fax (010) 591 29 85
 Ind. terrein 'Nieuwe Waterweg' • Mail info@wakker.nl
 3144 ES Maassluis • Site www.wakker.nl

MOLENSTEENMAKERIJ

Voor de beste kunstmaalstenen als ook blauwe basaltlavamaalstenen.

Tevens wrijfstenen, kweernen (romeins model)
demonstratiestenen (doorsnede: 10, 15 of 20 cm.)
en huishoudmolens.

Zeer snel en vakkundig scherpen van uw molenstenen en
maaltechnische adviezen.

www.molenstenen.nl

Werkplaats: Rijksweg 146 6586 AB Plasmolen, Nederland

Telefoon: 024-696 36 54 / Fax: 024-696 36 57

GSM: 0653667686 / E-mail: molensteenmakerij@planet.nl

Bescherm uw onvervangbare waarde tegen brand

Koop nu uw speciale set voor molens

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met
Reinder Edes via 010-4355022 / 06-33320151
of via reinder.edes@hobrand-algebra.nl.

De speciaal ontwikkelde set voor molens, van Hobrand Algebra, voorkomt dat een beginnende brand een uitlaande brand wordt.

Inhoud pakket:

- Straalpijp Model 2000..... 1st.
- Koppelingsleutel nok 52-81 2st.
- Triton slang rood 1.5" 20m N81 3st.
- Drijvende zuigkorf Honda motor 1st.
- Multi-use werklijn rood 20m 1st.

Totaal prijs €1,899.- excl. BTW

Hobrand Algebra: 0344-663 344 • info@hobrand-algebra.nl • www.hobrand-algebra.nl

De molen van Burum

*als vurige fakkel
ten onder*

J.S. Bakker

Op Eerste Paasdag, zondagavond 8 april, maakte een felle brand een einde aan het bestaan van de koren- en pelmolen Windlust in Burum; een van de oudste Friese molens, fraai gelegen op een molenberg aan de rand van het Friese terpdorp. Hij was eigendom van de Stichting Erfgoed Kollumerland en Nieuwkruisland en werd bemalen door vrijwillige molenaars.

Één van hen, Pieter de Vries, kwam die zondagavond omstreeks half elf er nog langs, terugkerend van een feestje. Ogenscheinlijk was er niets aan de hand, maar zo'n tien minuten later was de molen in feite al reddeloos.

▲De als een fakkel brandende molen was tot ver in de omtrek te zien (foto Jan Beets, 8 april 2012, 23.16 uur; copyright Jan Beets, Kollum, www.fotobeets.nl).

De Bremer-haan op de vangstok heeft het overleefd (foto H. Noot, 12 april 2012). ▶▶

◀De constructie van de molen tekent zich scherp af in het vuur (foto Jan Beets, 8 april 2012, 23.13 uur; copyright Jan Beets, Kollum, www.fotobeets.nl).

De molen in het dorpsbeeld (foto H. Noot, 10 februari 2008). ▶

▲ Een spil, kort voor de val (foto Marco Hiemstra, 23.01 uur).

▲ De molen in een kansloze eindstrijd (foto Jan Beets, 8 april 2012, 22.56 uur).

De brandweer van Grijpskerk werd even voor elfen gealarmeerd maar kon voor de molen niets meer uitrusten. Daarom verlegde men de prioriteit gelegd op het beschermen van de omliggende panden. Ook het korps van Zoutkamp werd opgeroepen voor assistentie. Er moest een beroep worden gedaan op korpsen uit Groningen omdat de brandweer van onder andere Dokkum al was uitgerukt naar een brand in Gerkesklooster. De dichtstbijzijnde hoogwerker stond op dat moment zelfs in de stad Groningen. De Windlust was niet meer te redden en de brandende molen stortte binnen een half uur, even na elfen, in een baaiert van vlammen ineen. Door de hitte van het vuur zijn ramen van een naastgelegen kerk gebarsten. Ook een camper en een bestelauto die vlak bij de molen geparkeerd stonden, raakten beschadigd. De eeuwenoude molen moet als verloren worden beschouwd.

Oorzaak

Aangezien er jongens waren gesignaleerd die met vuurpijlen in de weer waren en er resten van vuurpijlen in de omgeving van de molen waren gevonden ging de politie er vanuit dat er een vuurpijl in het rietdek van de molen was te-

▲ De molen met nieuw rietdek (foto H. Noot, 10 februari 2008).

rechtgekomen die vervolgens de molen in vuur en vlam zette. De maandag na de brand hield de politie twee jongens uit Warfstermolen aan van respectieve-

lijk 12 en 14 jaar oud die behoorden tot een groepje dat door het dorp liep en vuurwerk afstak. Zij werden na verhoor al snel weer vrij gelaten. Op dinsdag

copyright Jan Beets, Kollum, www.fotobeets.nl).

▲De enorme hitte doet de roeden buigen. De spil is gevallen (foto Marco Hiemstra, 23.05 uur).

▲Ooit een molen! Weer een molen? (foto H. Noot, 12 april 2012).

werden er nog twee jongens van 12 en 14 jaar oud aangehouden die ook met vuurwerk in de weer zouden zijn geweest en in de buurt van de molen vuurwerk

hadden afgestoken. Op woensdag werden weer twee jongens opgepakt, nu uit Kollum, 14 en 15 jaar oud. De jongens hadden uit een papiercontainer achter

een kerk oude bijbels en psalmboekjes meegenomen en die bij de molen aangestoken. Het vuur sloeg vervolgens over naar de molen. De jongens dachten dat ze het vuur daarna hadden uitgemaakt, totdat ze later op de avond zagen dat de hele molen in brand stond. In de verhoeren hebben ze volgens de politie gezegd dat het nooit hun bedoeling is geweest om de molen in brand te steken. Tegen de jongens is proces-verbaal opgemaakt. Het Openbaar Ministerie beslist of ze strafrechtelijk worden vervolgd.

Schade

De molen was verzekerd tegen een herbouwwaarde van ruim een miljoen euro. Dat zorgt wel voor een stevige bodem om op de plaats van de afgebrande molen weer een nieuwe te bouwen. Toch is daar niet alles mee gezegd. Wat verloren is gegaan komt nooit meer terug. En deze molen was met zijn talrijke inscripties een levend geschiedenisboek. In het beste geval komt er een getrouwe replica van de afgebrande voorganger te staan. Nu zal men daar in Burum, bij gebrek aan beter, misschien wel mee kunnen leven. In het verleden deed de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed niet moeilijk over herbouw of herstel van

▲ Uitgemalen
(foto H. Noot, 12 april 2012).

▲▲ Het deurkozijn is ongeveer het enige wat nog overeind staat
(foto H. Noot, 12 april 2012).

De molen ligt, wat je noemt, plat;
er is niet veel van overgebleven
(foto H. Noot, 12 april 2012).▶

brandschade. Zo werd recent nog de herbouw van de afgebrande molen van Kolham fors gesubsidieerd door het rijk. Daar bij werd bepaald niet altijd nauw gekeken of alles wel klopte met de voorganger. Monumentenzorg maakte er geen punt van dat de afgebrande molen van Arnemuiden werd vervangen met de bovenbouw van een Duitse molen uit Großheide, die alleen een oppervlakkige gelijkenis kreeg met zijn afgebrande, echt Zeeuwse voorganger.

De laatste tijd is er in Amersfoort een andere wind gaan waaien en er moet serieus rekening mee worden gehouden dat de Rijksdienst het monument als totaal verloren beschouwt en de nieuwe niet accepteert als remplaçant in haar register. Dat betekent dat de stichting voor de nieuwe molen niet meer in aanmerking komt voor rijkssubsidie en daarmee krijgt de stichting, ook al slaagt die erin herbouw te realiseren, een fors exploitatieprobleem op haar bordje geschoven. Daar zal de stichting waarschijnlijk niet tegen verzekerd zijn en waarschijnlijk zal dit ook moeilijk verhaalbaar zijn op de ouders of hun ouders. Anders gezegd: de schade is dus vermoedelijk veel gro-

ter dan de direct in geld uit te drukken waarde vanwege:

- het verlies aan onvervangbaar historisch materiaal;
- het exploitatieprobleem door het mogelijk wegvallen van rijkssubsidie.

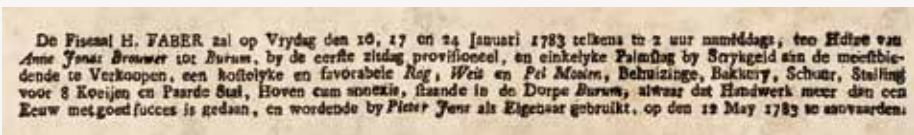
Geschiedenis

De Windlust had met zijn bouwjaar 1787 een zeer oude geschiedenis. Molens van voor 1800 in Friesland kun je zo ongeveer op de vingers van één hand tellen. Toch ging zijn geschiedenis nog veel verder terug. In 1565 blijkt Burum al een

eigen korenmolen te hebben. Dat zal ongetwijfeld een standerdmolen zijn geweest. Op 12 oktober 1785 brandde de Burumer korenmolen af, of zoals een gedichtje meldt:

*In zeventienhonderd tachtig en vijf
verbrandde mij het ganse lijf,
maar als Phoenix uit de as herrezen
doe ik mijn werk als voor dezen.*

De molen werd snel herbouwd en stond bij de oprichting van het kadaster in 1832 op naam van Reinder Durks Hamming. Rond 1860 wordt de uit Buitenpost afkomstige Hermanus Habbema mole-

▲ Advertentie in de *Leeuwarder Courant* uit 1783 waarin de veiling van de voorganger van de molen van Burum wordt aangekondigd (afb. coll. M. Hiemstra).

▲ De as en de geplooidde roeden staan nog als een soort reuzeninsect overeind (foto H. Noot, 12 april 2012).

▲▲ Van een andere kant gezien (foto H. Noot, 12 april 2012).

naar die het vak aldaar tot enige jaren voor zijn overlijden in 1881 uitoefent. In 1888 is Eelke de Kok, ook uit Buitenpost, molenaar die in 1905 zijn bedrijf overdoet aan zijn neef Thijs Berends, die daarvoor al als knecht bij hem werkte. In 1941 doet ene Thys de Vries de molen over aan Jille Bremer.

In de brandstofschaarse oorlogstijd wordt zo veel als mogelijk gebruik gemaakt van de wind om te malen en te pellen. Er komt zelfs een functie bij. Op een zondagmorgen in mei 1944 wordt het dorp opgeschrikt door een onverwachte razzia waarbij de gereformeerde kerk wordt afgezet, zeven mannen

worden opgepakt en afgevoerd naar Duitsland. Men besluit in Burum dergelijke verrassingsaanvallen te voorkomen waartoe de molen werd gebruikt als uitkijk- en seinpost.

De molen zou in 1947 verdekkerd zijn wat overigens zeer laat is; de glorie tijd van der dekking is dan al voorbij. Het wordt er voor korenmolenaars na de oorlog ook niet gemakkelijker op. Bremer concentreert zich op de fouragehandel (wat overigens niet hetzelfde is als veevoederhandel) en de molen komt tot stilstand en raakt, als zo vaak, in verval. In 1956 hangt het lot van de Windlust aan een zijden draad wanneer Bremer de

TE KOOP: (op afbraak)
mijn grote in prima staat zijnde
wind-korenmolen
„WINDLUST”,
waarin 2 koppels maal- en 2
koppels pelstenen.
Briefjes inleveren vóór 1 Juni
a.s. bij J. BREMER, Fourages,
Borum, Telefoon 7.

▲ Advertentie in *De Molenaar* van 16 mei 1956 waarin de molen van Burum voor sloop te koop werd aangeboden.

molen in *De Molenaar* van 16 mei 1956 voor sloop te koop aanbiedt. Tot daadwerkelijke sloop komt het gelukkig niet; het tegendeel is het geval. Het jaar erop

Drie of vier MOLENMAKERS KNEGTEN haer Werk geheel of ten deele verlaande, en gezegen om te werken an een nieuwe Pel en Rogmolen tot Burum, die haer werk wel verlaan zullen tot Daghuur hebben 22 Stuivers, en die ten deele verlaan na proportie, die gezegen is om daer te werken vervoerge zig ten spoedigsten by A. Bos Molenaar aldaar.

▲ Advertentie in de *Leeuwarder Courant* uit 1785, waarin molenaar Andreas Bos vraagt om drie of vier molenaarsknechten voor de bouw van de nieuwe molen in Burum (afb. coll. M. Hiemstra).

◀ De molen van Burum voor de restauratie van 1968. De molen heeft staande stellingschoren, waarvan er een zo te zien een oude roede is. De zelfzwiching ziet er uitstekend uit; de balie toont beginnend verval. Het kleedhout onder de balie is betimmerd.

◀▼ Voorjaarsestemming in Burum omstreeks 1965. De balie is er niet beter op geworden. Op de roetoppen een rood-wit-blauwe versiering. De balie is er vergeleken met de andere foto niet beter op geworden, terwijl ook de zelfzwiching teken van verval gaat tonen.

ondergaat de molen een restauratie, maar daar blijft het niet bij. In 1959 krijgt de molen een andere as, afkomstig uit de molen van de Barnheemsterpolder bij Stedum. Daarna volgt in 1968/1969 een grote restauratie, uitgevoerd door Bremer uit Adorp, waarbij bijna de hele kap wordt vernieuwd. De molen krijgt ook een nieuw Engels kruiswerk. Tevens wordt de hele fundering vernieuwd. Bij deze restauratie werd ook een voeghout vervangen, waarop een rijmpje herinnerde aan een ongeval wat de molen in 1805 trof:

*Een vreselijke ramp
Trof onze hand
Onze as ging breken
Daarom moesten wij
Er een nieuwe kop aan steken
1 mei 1805*

Zo kende de molen zijn ups en downs. De vreugde over het herstel van 1968/1969 is van korte duur, want bij de beruchte zware storm van 13 november 1972 die meerdere molens noodlottig werd, werd ook de Windlust flink toegetakeld: de zelfzwiching waaide van de molen en de penbalk brak. In 1974 werd deze schade weer hersteld.

Op woensdag 19 juni 1996 verkochten de heren G. en H. Bremer, zoons van Jille Bremer, hun molen in Burum en de familie Sikkes hun molen in Munnekezijl aan de gemeente Kollumerland en Nieuwkruisland die voor de molen in Burum 13.100 gulden en voor de molen in Munnekezijl 35.900 gulden betaalde. De gemeente verkocht op zijn beurt diezelfde dag de molens plus de watermolen bij Kollumerpomp voor f 1,- door aan de voor dit doel speciaal opgerichte Stichting Erfgoed Kollumerland en Nieuwkruisland. Het wordt de opmaat voor een nieuwe grote restauratie, uitgevoerd in 1999, waarvan de kosten geraamd werden op 387.000 gulden, maar nog eens met 60.000 euro werden overschreden. Daarbij kreeg de molen nieuwe Bremerroeden, lang 22,18 m, die ook weer verdekkerd werden, maar waarbij de voor deze molen kenmerkende diagonale rood-wit-blauwe versiering aan de toppen verdween. Ook wordt de molen rechtgezet. Op 6 mei 2000 wordt

BURUM, Molen

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

de gerestaureerde molen in bedrijf gesteld, dankzij een satellietverbinding gelijktijdig met de nieuwe molen in de Amerikaanse plaats Fulton (Illinois). In maart 2001 volgt een groep Amerikanen uit Fulton een spoedcursus molenaar op de molen van Burum. Zo ging het molenleven door tot de fatale brand van zondag 8 april...

Molenbranden

De Noord-Friese korenmolens zijn na de oorlog verhoudingsgewijs vaak getroffen door fatale molenbranden: Ee (1962); Birdaard (1972); Sint Annaparochie (1975); Stiens (1992) en nu dan Burum. Drie van de vijf genoemde molens waren geheel van hout. Ze hebben alle drie gemeen dat het pleit in zeer korte tijd was beslecht. Zo lag de molen in Sint Annaparochie net zo als die in Burum in een half uur plat. Voor de Welkomst en de molen van Ee was er geen terugkeer. Laten we hopen dat het voor de molen van Burum beter afloopt.

1. De begane grond van de molen met op een balk een emaille reclameplaat van Roelfsema's oliefabrieken; inmiddels al lang verleden tijd. (foto H. Noot, 21 maart 2009).

2. De as met de fabricagegegevens (foto H. Noot, 21 maart 2009).

3. De kap met vangstok en de bediening voor de zelfzwichting. Achter de lange schoor is nog net het in het riet dekte jaartal 1944 te zien dat opnieuw is aangebracht. Waarschijnlijk is in dat jaar het rietdek vernieuwd (foto H. Noot, 10 februari 2008).

4. De verdekking, nu zonder het 'vlagvertoon' (foto H. Noot, 10 februari 2008).

5. In de kap (foto H. Noot, 21 maart 2009).

6. De bediening voor de zelfzwichting (foto H. Noot, 21 maart 2009).

7. Met de brand zal van de stokoude takelblokken ook niet veel overgebleven zijn (foto H. Noot, 21 maart 2009).

Op molen Aeolus in Vlaardingen hebben we de afgelopen weken het Engels kruierwerk vernieuwd waarbij gelijk een waterpas kruivloer is aangebracht op de betonnen bovenkant van het metselwerk, en zijn de vulstukken van de bovenas vernieuwd, dit was hard nodig omdat twee exemplaren door de boktor zover waren weggevreten dat ze in tweeën lagen het was niet ondenkbaar dat bij het vangen het bovenwiel bleef stilstaan terwijl de as zou doordraaien. Van de grondzeiler in Stad aan het

▲ Stenenparade in De Hoop in Rozenburg (foto W. Herrewijnen, 16 januari 2012).

▲ Het nieuwe Engels kruierwerk in de Aeolus in Vlaardingen (foto A. Kool, 5 april 2012).

▲ De aangevretten bosstukken van de as in de Aeolus in Vlaardingen (foto W. Herrewijnen, 9 april 2012).

Haringvliet hebben we de binnenroede vernieuwd, hier verdween weer een Bremerroede welke in de jaren '70 regelmatig werden gestoken op Goeree-Overflakkee. Nu is er een Straathofroe gestoken.

In 2010 hebben we korenmolen t' Vliegende Hert in 's-Gravendeel gerestaureerd en maalvaardig gemaakt, eind 2011 is het werk opgeleverd. De werkzaamheden bestonden hoofdzakelijk uit het vernieuwen van de balie inclusief het aanbrengen van een RVS-goot verzonken in het baliedek; aanbrengen van EPDM op het kapbeschoot; het vernieuwen van de ramen en deuren in de molen; herstel wiekenkruis; aanbrengen van een Engels kruierwerk, wat bij de vorige restauratie was blijven zitten; het maalvaardig maken van het koppel stenen.

Op het einde van vorig jaar hebben we in molen De Hoop te Rozenburg een nieuw koppel zestiener flintstenen opgesteld geleverd door Hans Titulaer. De molen kan nu weer na tientallen jaren tarwe malen.

▲ De Korenbloem in 's-Gravenpolder tijdens de werkzaamheden (foto Jan Poland, 22 maart 2012).

J.K. Poland BV.

MOLENMAAKERSBEDRIJF SINDS 1850

Aan de Korenhalm te 's-Gravenpolder hebben we eind vorig jaar de lange spruit en staartbalk met krullier vernieuwd en de afgelopen weken met

het mooie weer hebben we de gehele molen geschilderd en de roeden doorgehaald. Op dit moment zijn we de kuip aan het vernieuwen en verder zijn alle voegen vervangen.

▲ Het vernieuwen van de kuip bij de molen in 's-Gravenpolder. De ijzeren 'borstels' op het kuipstuk moeten vogels de toegang tot de molenkap en daarmee de vervuiling verhinderen. Aan de takjes naast de rail van het Engels kruiwerk te zien werkt het toch niet volledig (foto Poland, 30 maart 2012).

Dankzij de sponsors Gerrit Blauwfonds; ir. PM Duyvisfonds; Honig Laan fonds en eigenaar vereniging De Zaanse Molen kan De Koker in Wormer weer draaien met twee roeden. Vanaf juli 2011 was hij namdelijk vleugellam. De

▲ Burgemeester Tange en de voorzitter van de gemeentelijke monumentencommissie Jan Goedhart nemen de laatste loodjes bij het steken van de buitenroede voor hun rekening (foto Simon van der Meer, 4 april 2012).

nieuwe buitenroede is van fabrikaat Vaags en 22,81 meter lang. Op 4 april

is hij onder veel belangstelling (van o.a. het Noord-Hollands Dagblad en RTV Noordholland) door Windmolenmakerij Saendijck B.V. met de hand gestoken. Het laatste stukje werd gedaan door de burgemeester van Wormerland, Peter Tange en de voorzitter van de gemeentelijke monumentencommissie, Jan Goedhart.

Verder is onderhoud uitgevoerd aan de oliemolen Het Pink. Daar is flink kruisgetimmerd, het lager van de kruirad is vernieuwd, de kammen van het steenwiel zijn nagezien.

VERBIJ HOOGMADE BV
MOLENMAKERSBEDRIJF SINDS 1868

Uit Hoogmade is het onderstaande te melden:

Geesina - Groenekan

Na het plaatsen van de kap etc., zijn staart en schoren afgemaakt en de roeden opgehekt. Het schilderwerk is voltooid zodat de molen uitwendig klaar is. Binnen is het spoorwiel gerestaureerd, de vang aangebracht en momenteel wordt gewerkt aan het opstellen van de maalstenen.

▲ Het verdiepen van de achterwaterloop voor de Kockengense molen in de beginfase. Het is wel duidelijk dat de tasting bepaald niet optimaal meer was (foto Verbij Hoogmade, 5 oktober 2011).

▲ De verdiepte waterloop van de Kockengense molen. Het scheprad zal aanzienlijk dieper in het water steken zodat de molen weer daadwerkelijk kan functioneren voor de bemaling (foto Verbij Hoogmade, 30 november 2011).

▲ De nieuwe fundering voor de Munnikenmolen bij Leiderdorp in aanbouw (foto Verbij Hoogmade, 22 maart 2011).

▲ Het steken van een nieuwe roede in De Hoop doet Leven bij Voorhout (foto Verbij Hoogmade, 22 februari 2012).

Kockengense Molen - Kockengen

Het funderingswerk is gereed. De achterwaterloop is verdiept, krimp en opleider gestort en de voorwaterloop is opnieuw gefundeerd en voorzien van een betonvloer. De Potroeden zijn gerestaureerd en liggen in de werkplaats klaar om opgehekt te worden.

Munnikenmolen - Leiderdorp

Op de nieuwe locatie wordt volop gewerkt aan de nieuwe fundering. De vloer van de waterlopen is gereed en hierop zijn prefab betonwanden geplaatst. Het gedeelte van de wanden wat later in het zicht komt, zal nog worden bekleed met metselwerk.

De Valk - Leiden

Van deze molen is het kruiwerk hersteld. De bestaande houten slijtlaag op de rolvloer, die ook alweer ver was ingesleten, is vervangen en op de goede schuimte gemaakt. Ook de overring is hersteld en weer in de juiste schuimte gemaakt. Naast het kruiwerk, zijn ook de roeden doorgehaald en voorzien van nieuwe wiggen, keerklossen en spitijzers.

Hoop Doet Leven - Voorhout

Voor deze molen is een nieuwe houten buitenroede gemaakt en met handkracht gestoken.

Molen voor Little Chute - USA

De laatste onderdelen zijn gemaakt, alles is geschilderd en de eerste drie containers met 8-kant, kap en een deel van het gaande werk zijn op weg naar Amerika.

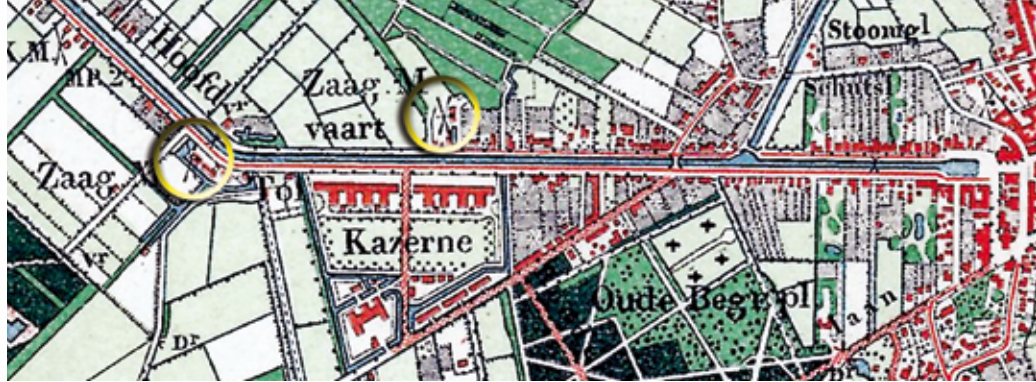
Molens restaureren en onderhouden vraagt om vakmanschap en jarenlange ervaring. Die vindt u bij de leden van de Nederlandse Vereniging van Molenmakers. De bedrijven die het logo van de NVVM voeren staan borg voor.....

kwaliteit en deskundigheid.

Nederlandse Vereniging Van Molenmakers

*Gecertificeerde Molenmakersbedrijven

▲ Fragment van een topografische kaart uit 1899 met de standplaatsen van de beide zaagmolens aan de Drentse Hoofdvaart.

TE KOOP:
 een goed onderhouden Windhoutzaagmolen, met ijzeren As, 78 voet vlucht. Adres: den Heer A. W. WESTRA VAN MOLTHE, te Assen. (3767)

▲ Advertentie in het *Nieuws van den Dag* van 27 september 1901 waarin een van de beide zaagmolens in Assen te koop wordt aangeboden.

Vrijdagnacht heeft te Assen een hevige brand gewoed op de werf van den hout-handel van den Heer A. W. Westra van Holthe, aan de Drentsche Hoofdvaart, even buiten de de kom der gemeente.
 De zoowel voor electriciteit als voor wind ingerichte zaagmolen ging met eene partij hout in vlammen op. De belendende woningen en bergplaatsen konden slechts met moeite behouden worden. Behalve de spuiten der gemeente, verleende ook die van het garnizoen hare hulp.

▲ Bericht in *Het Nieuws van den dag* van 6 juli 1903 over de brand van De Soldaat.

De 'Zoeker' uit het vorige nummer wordt door de heer Esselink uit Delft thuisgebracht. Hij schrijft: 'De stoomhoutzagerij en -schaverij uit *Molenwereld* 158 stond te Assen, en wel aan de noordzijde van de Drentse Hoofdvaart, tegenover de Johan Willem Frisokazerne (zie kaart). Hoewel de zagerij zo op het oog niets te maken heeft met een traditionele zaagmolen, is dat toch het geval.

Aan het eind van de 19de eeuw waren er ten westen van Assen nog twee zaagmolens te vinden aan de Drentse Hoofdvaart, beide eigendom van A.W. Westra van Holthe. De oudste en meest westelijke was De Tulp, die in 1780 gebouwd was, aan de zuidzijde van de Hoofdvaart. In 1841 kwam er een nieuwe zaagmolen bij, aan de noordzijde van de Hoofdvaart, en dat was de voorganger van de stoomzagerij van de 'Zoeker'. Ten Bruggencate geeft als naam voor deze molen De Soldaat. Over het verdwijnen van beide molens doen nogal tegenstrijdige berichten de ronde. Zo zou De Tulp in 1899 verbrand zijn, maar ook in 1901 verplaatst zijn naar De Wilp

(Gr). De nieuwe zaagmolen zou in 1912 verbrand zijn.

Bekend is, dat er in 1901 bij de nieuwe zaagmolen een stoommachine geplaatst werd. In september van dat jaar biedt Westra van Holthe een windhoutzaagmolen te koop aan. Blijkbaar wilde hij het bedrijf concentreren op één plek. Dat De Tulp in 1901 naar De Wilp werd overgeplaatst zou dus goed kunnen. Op kaarten van na 1900 staat alleen de nieuwe zaagmolen nog aangegeven. Al in 1903 komt ook het einde voor deze zaagmolen, wanneer op 3 juli van dat jaar brand uitbreekt in de molen.

Opmerkelijk is dat er gesproken wordt over een door electriciteit en wind aangedreven zaagmolen. Na deze brand wordt de zagerij herbouwd in de gedaante, zoals we die van de 'Zoeker' kennen. Later groeit het bedrijf uit tot de N.V. Asser Houthandel, die regionale bekendheid geniet. Nog in 1989 is de zagerij in bedrijf, maar niet lang daarna (in ieder geval voor 1998) worden de gebouwen afgebroken om plaats te maken voor een woonwijk.'

We danken de heer Esselink hartelijk voor zijn reactie.

De nieuwe 'Zoeker' betreft twee foto's van een zelfde molen op de laatste dag van zijn bestaan. Zo te zien stond hij vermoedelijk in het Nederlands-Duitse grensgebied, aan de as te zien waarschijnlijk aan de Duitse kant. Maar waar?

Wie helpt? Reacties a.u.b. te richten aan de redactie van de *Molenwereld*, Moerdijkstraat 39, 2751 BE Moerkapelle, fax 079-5931303, e-mail: redactie@molenwereld.nl

Grens molens

In het novembernummer van 2007 verscheen in dit blad een uitvoerige reportage, 'De kroonjuwelen van Norden', over de molens van het Oostfriesse Norden in vroeger dagen. De meeste molens zijn verdwenen, maar nog steeds telt dit 'Schiedam van Oostfriesland' (niet alleen vanwege de grote molens, maar ook wegens de branderij -Doornkaat) imposante molens die een bezoek meer dan waard zijn. In het julinummer van 2011 verscheen het eerste deel van een fotoreportage van Harmannus Noot over de Norder molens een eeuw later. Het eerste deel was gewijd aan de de Deichmühle, de Gnurremühle alias Frisia de de Vereinigung. Nu volgt het tweede deel met foto's en beschrijvingen van de Alte Mühle en de Westgaster Mühle.

◀ De Silbermühle was een halve eeuw geleden nog volop in bedrijf in zijn opvallend lichte pak. Dit soort zwaar gebouwde molens kwam men in Mecklenburg wel meer tegen; in Oostfriesland was het uitzonderlijk. De weg is een lange, met bomen beplante oprijlaan die naar de Norddeicher Straße voert. De kleppen van de zelfzwiching zijn uit de buitenroede gehaald; iets wat bij een onbetrouwbare roe wel meer werd gedaan; voorbode van een naderend einde?

De kroonjuwelen

▲ Satellietfoto van Norden, met de molens erop gemarkeerd:

1. De Deichmühle;
2. De Gnurremühle, nu Frisia;
3. De Vereinigung of Concordia, alias de 'Oeljeschlag';
4. De Alte Mühle, alias Silbermühle of Schepker'sche Muhle;
5. De Westgaster Mühle.

4. De Alte Mühle

De Alte Mühle staat aan de noordkant van Norden, aan Bundesstraße 72, de uitvalsweg naar Norddeich, de Nordeicher Straße bij de kruising met de Königsberger Straße. Tot na de oorlog stond de molen in een landelijke omgeving, maar dat is nu helemaal over. Het gebied is verstedelijkt en de molen maakt nu deel uit van het winkelcentrum Mühlen-eck. Men zou weg kunnen dromen bij de situatie van weleer, maar het verleden komt nooit meer terug. Toch is de molen een blikvanger in het winkelcentrum en men kan zelfs stellen dat het winkelcentrum op een aansprekende manier rond de molen is opgezet. Winkelen zou daar voor de molenliefhebber haast een feest zijn, ware het niet dat de molen kap en wieken mist...

De molen is in 1894 als achtkante baliemolen met een (vierkante) onderbouw van twee verdiepingen gebouwd voor V.J. Scheepker door molenmaker Marx uit het Mecklenburgse Strelitz als opvolger van een afgebrande voorganger, ooit eigendom van het klooster Marienthal in Westermarsch. De Alte Mühle staat dan ook bekend als Scheepker'sche Mühle of ook wel als Silbermühle. Die laatste naam dankt hij aan zijn romp- en kapbekleding; gedekt met ijzeren platen geverfd met 'boerenchroom' (aluminiumverf). In het zonnetje blonk de molen als zilver...

De molen had drie koppel stenen op de wind; één op de motor en een pelsteen. Haast vanzelfsprekend had de molen ook zelf-

◀ De Silbermühlen met een 'Attrappenkreuz'. De kleppen zijn nu uit beide roeden en op de looplatten zijn twee zoomlatten gespijkerd; zo lijkt het nog wat. Het werd in Nederland ook wel een enkele keer zo gedaan; bijvoorbeeld bij de Entreprie in Kolham. De windroos is al exit (foto jsb, 8 juli 1976).

van Norden nu -2

zwichting en zelfkruiging. Op de wind was de molen tot 1967 in bedrijf en met de motor werd er nog tot 1969 gemalen. Daarna ging het bergafwaarts met de Silbermühle. De windroos verdwijnt evenals de zelfzwichting waarbij het gevluht verandert in een 'Attrappenkreuz', door onze oud-redacteur Willem Roose ooit eens treffend vertaald met een 'aftrappenkruis'. Dat wordt ook haast letterlijk werkelijkheid als in 1983 de kap van de molen wordt gehaald. Tot overmaat van ramp wordt de molen ook nog eens volledig uitgesloopt en gaat dan verder als horecazaak annex disco door het leven. Wel is de balie sindsdien nog vernieuwd, maar de rest laat op zich wachten.

Een plaats die zijn molen schendt, schendt zijn aangezicht. Dat is bij deze molen wel heel duidelijk. Het kan ook anders; dat weet men in Norden heel goed. De wedergeboorte van de Gnurremühle die er heel wat slechter aan toe was is er een levend bewijs van. Hopelijk straalt de Silbermühle met zijn aansprekende ligging aan de B72 te midden van het winkelcentrum ooit weer eens als zilver...

▲De vierkante onderbouw van de molen en boven de deur een stichtingssteen met 'V.J. Scheepker 1894'. Al zou men het niet direct zeggen: de constructie van de balie is van ijzer, waarbij de buitensluiting een I-profiel is (foto H. Noot, 9 februari 2008).

▲De gemolen gefotografeerd van vrijwel hetzelfde punt als de foto van een halve eeuw geleden (foto H. Noot, 9 februari 2008).

De Silbermühle doe zijn zilveren bedekking en meer heeft verloren is een blikvanger in het winkelcentrum die om meer vraagt (foto H. Noot, 9 februari 2008).▼

▲De Westgaster Mühle is een indrukwekkend geheel (foto H. Noot, 9 februari 2008).

De molenbaard; de windpeluw ligt vrij ver buiten de romp (foto H. Noot, 9 februari 2008).▶

De molen van de andere kant gezien (foto H. Noot, 29 oktober 2007).▶

5. Westgaster Mühle

De Westgaster Mühle staat aan de westkant van het oude Norden, om precies te zijn aan de Alleestraße. De molen had een voorganger die in 1827 in het bezit van de Erven Claas Ulrichs en vermoedelijk stond aan het einde van de Mühlenlohne, op de plaats waar nu het belastingkantoor staat. De bestaande molen werd in 1863 geheel nieuw gebouwd; toenmalige eigenaar: O.J. Onnen. In 1923 werd de molen bij een storm zwaar beschadigd; de complete kap werd van de romp gevaagd. Herstel volgde en de molen kreeg zelfzwiching. Wel kreeg de molen in 1925 er een zuiggasmotor bij; in 1928 kwam een dieselmotor in bedrijf. Later deden elektromotoren hun intrede. Toch was de molen tot 1975 op windkracht in bedrijf. Daarna werd er tot 1987 op de motor gemalen. Voor dat doel waren twee Deutz-motoren voor handen (Als de wind niet waait: Deutz dieselmotor draait). Ze staan er nog; een 25 pk motor die in 1945 geplaatst werd en een 40 pk motor die in 1948 een plaats kreeg; in filmpje op You Tube over de molen is een van deze eencilindermotoren in bedrijf te zien. Beide motoren zijn afkomstig van molens waar het loodje er bij neergelegd werd. In 1988 kocht Gerhard Campen oud-burgemeester van Norden de Westgaster Mühle. Om hem bedrijfs-

1.

4.

2.

5.

3.

1. De twee Baumgarten walsenstoelen met erachter een jacobs ladder en een wanmolen, al hoort de laatste eigenlijk niet in een molen thuis; meer bij de boerderij.
2. Een in Duitse molens meer voorkomend hulpmiddel: een lift.
3. Je waant je echt niet in een klassieke windmolen.
4. De elektrische aandrijving op een steen.
5. Een pelmachine.

(foto's H. Noot, 29 oktober 2007).

6.

9.

7.

10.

8.

11.

6. Een plansifter met zijn zeefkasten, de opvolger van de buil.

7. Een koppel stenen met geheel ijzeren toebehoren! Het is de motorsteen met onderaandrijving.

8. Een graanreiniger van het roemruchte merk Petkus, type 20.

9. Bij Oostfriese molens draait het spoorwiel veelal op een aparte lage zolder, de Stirnradboden.

10. Het luiwerk.

11. In de kap; de aandrijving van de zelfkruiging

(foto's H. Noot, 29 oktober 2007).

vaardig te houden konden in de jaren daarna - mede dankzij de eveneens in 1988 opgerichte Mühlenverein zur Erhaltung der Westgaster Mühle - de kap en het gevluht vernieuwd worden welke bij een storm in 1989 zwaar beschadigd waren. De prestaties van de leden van de vereniging zijn boven alle lof verheven. Met vele duizenden werkuren droegen zij ertoe bij dat deze molen met het karakteristieke molenhuis voor het nageslacht is behouden. Nu is de Westgaster Mühle met het theehuis en de biologische winkel niet alleen een trefpunt voor traditiebewuste Nordense molenvrienden, maar ook voor toeristen die zich interesseren voor het molenaarswerk zoals dat vroeger ging. Er wordt ook weer gemalen.

De inrichting van deze molen met 23 meter vlucht is nog zeer compleet al is de pelsteen wel uitgesloopt. De molen heeft twee koppel stenen, waarvan één op de wind. Verder zijn er

12.

14.

13.

ook twee dubbele walsenstoelen, fabrikaat Adolf Baumgarten, een nog steeds bestaand bedrijf in Porta Westfalica. De molen is nog steeds zeer compleet ingericht. Het verschil met de Deichmühle is dat het hier ook zo allemaal werkt of gewerkt heeft, terwijl het in de Deichmühle veelal van elders is verzameld. Het was dan ook in zijn glorietijd een groot bedrijf waar maar liefst twaalf man werk had.

De Westgaster Mühle is een molen van een soort dat in Nederland nauwelijks heeft bestaan, vooral omdat de Nederlandse molenaar zich in de twintigste eeuw vooral oriënteerde op het malen van veevoeders en de molen ook dienovereenkomstig werd uitgerust. Toch waren ze er wel, al moet men ze met een lantaarn-tje zoeken. De Hoop in Middelburg en De Noord in Rotterdam waren er voorbeelden van, maar dat waren dan ook echte bakkersmolens, op moderne leest geschoeid. Nu is eigenlijk alles weg; vandaar dat een bezoek aan de Westgaster Mühle voor een Nederlandse molenliefhebber een bezoek aan een hem vreemde molenwereld is.

12. Nogmaals het kruiwerk met de aandrijving op de tandkrans achter de kuip; het kruiwerk zelf is Engels.

13. Geen pensteen, maar een lager met een Stauffer-vetpot.

14. Een spits- en schilmachine (graanreiniger) van respectabele ouderdom (foto's H. Noot, 29 oktober 2007).

Van Riet

't Betere Werk

In het bijschrift voor de foto op de achterpagina in het vorige nummer is wel een heel storende, zelfs domme, fout geslopen. Er staat: 'Het Van Rietsysteem is inmiddels overal verdwenen, behalve aan de molen van Nispen'. De heer Weemaes uit Teuzen attendeerde erop. Behalve de molen in Nispen hebben de molens in Eindewege, Colijnsplaat en Oud-Zevenaar het ook nog steeds. Wel is de molen van Nispen de enige met dit systeem op beide roeden. Haastige spoed... **jsb.**

- ADVERTENTIES -

Houtcompagnie BV
ALMENUM

Houhandel
Zagerij
Import

Voor molenrestauraties

EIKEN- EN BILINGA STAMMEN IN VOORRAAD
In te zagen volgens bestek en tekening

Verder:
Iepen • Bolletrie • Steenbeuk • Douglas
Larix • Azobé • Noord Noors Grenen

Kanaalweg 108 • 8861 KJ Harlingen • Tel. 0517 - 41 33 77 • Fax 0517 - 41 48 73 • www.houtcompagnie.nl

Non streekeigen schappen in ere!!

Marc Crins Molenzeilen

- ☛ Nieuwe molenzeilen
- ☛ Reparatie oude zeilen
- ☛ Bilkussens (in zeildoek)
- ☛ Lui-matten

Vraag vrijblijvend een offerte aan!
Dionysiusstraat 22 6071 KH Swalmen
tel: +31 (0)77-474 8033 - fax: +31 (0)77-474 8034 - gsm: +31 (0)6-20949805
Internet: www.molenzeylen.com

MOLEN Wereld gaat voor u OPEN!!!

en
MOLENAARSVERLEDEN cadeau!!!
 en
 nog korting toe!!!

Al elf jaar is Molenwereld het blad bij uitstek op molengebied voor honderden molenliefhebbers met veel nieuws, reportages en allerhande artikelen, rijk geïllustreerd en goed verzorgd.

Meer dan 150 nummers en DERTIEN JAAR MOLENWERELD dat vieren we!

Als u nog nooit abonnee bent geweest en zich nu opgeeft dan krijgt u eenmalig bij uw abonnement het boek **Molenaarsverleden** **ter waarde van € 12,50 cadeau!** Molenaarsverleden is een bundel van veertig interessante artikelen over molens en telt 96 pagina's.

Bovendien kost u een abonnement over 2012 geen € 47,50 maar € 38,50 indien u alle elf nummers van die jaargang wenst te ontvangen. Wilt u er minder dan kunt u voor ieder nummer dat u niet wenst € 3,50 aftrekken.

Als u bijvoorbeeld alleen de laatste drie nummers wenst, dan is de prijs € 38,50 - 8 x € 3,50 = € 10,50.

MOLENWERELD iedere maand per post thuis kan op drie manieren:

1. Door het nemen van een abonnement.

Abonnementen kunnen op ieder gewenst moment ingaan en worden automatisch verlengd tenzij een abonnement uiterlijk 1 december van het lopende abonnementsjaar schriftelijk wordt opgezegd.

Abonnementsprijs: Nederland: € 47,50 per jaar (incl. 6% BTW).
 Overig Europa: € 65,- per jaar (incl. 6% BTW).
 Overige landen op aanvraag.

De abonnementsprijs dient bij vooruitbetaling te worden voldaan.

2. Door u aan te melden als donateur.

Donateurs van de Stichting Molenwereld in Nederland ontvangen het blad gratis bij een minimum-donatie van € 62,50.

3. Door een cadeau-abonnement.

U kunt ook een abonnement cadeau doen. U geeft dan via onderstaande bon aan wie u de **'MOLENWERELD'** wilt toesturen en met ingang van wanneer. Na ontvangst van het abonnementsbedrag sturen wij u een cadeaubon voor de ontvanger.

Een cadeau-abonnement kan voor een heel of voor een half jaar aangegaan worden.

De prijs voor een heel jaar is € 49,-, voor een half jaar € 24,50. Na afloop van de periode wordt het cadeau-abonnement automatisch door ons beëindigd.

B O N

*JA¹, ik meld mij aan als abonnee op de **'MOLENWERELD'**.

- *volgens bovenstaande aanbieding van € 38,50 voor alle nummers van 2012 en ontvang het boek *Molenaarsverleden* gratis.
 *volgens bovenstaande aanbieding en ontvang het boek *Molenaarsverleden* gratis, maar wens van 2012 alleen de nummers te ontvangen.

- *JA¹, ik meld mij aan als donateur van de Stichting Molenwereld tegen een donatie van € Ik maak mijn donatie over op Postbankrek. 4506935 of Rabobankrek.no 3750.30.867 t.n.v. de Stichting Molenwereld.

- *JA¹, ik wil graag een cadeau-abonnement aanvragen voor:

Naam:

Adres:

Postcode: Plaats:

met ingang van voor een periode van een half/heel² jaar

Als / molenliefhebber / beroepsmolenaar / molenmaker / vrijwillig molenaar³ ben ik speciaal geïnteresseerd in:

.....

Handtekening:

Afzender (s.v.p. in drukletters)

Naam:

Adres:

Postcode: Plaats:

Deze bon of een kopie ervan kan, ingestuurd worden aan:

Stichting MOLENWERELD Moerdijkstraat 39 2751 BE Moerkapelle

1. s.v.p. aankruisen hetgeen door u gewenst wordt.

2, 3. s.v.p. doorhalen wat voor u niet van toepassing is.

